BEDİÜZZAMAN'IN HAYATI

İçindekiler

ESKİ SAİD DÖNEMİ

YENİ SAİD DÖNEMİ

ÜÇÜNCÜ SAİD DÖNEMİ

ESKİ SAİD DÖNEMİ

Kutlu Ailenin Kutlu Çocuğu

Bitlis'in meşhur âlimlerinden Gavs-ı Hizan'ın müritlerinden olan Sofi Mirza, bir gün şeyhinin dergâhına gider. Gavs, o sırada talebeleriyle sohbet etmektedir. Sofi Mirza, oradakilere Gavs'ı görmek istediğini söyler. Ona, Gavs'ın sohbet ettiğini ve o an kendisiyle görüşemeyeceğini iletirler. Sofi Mirza, ısrar eder. İzin verilmeyince, Gavs'ın sohbet ettiği odaya kendisi gider ve izin alarak içeri girer. Herkes, Gavs'ın Sofi Mirza'ya çok kızacağını düşünmektedir. Fakat böyle olmaz. Gavs, ayağa kalkar ve Sofi Mirza'yı büyük bir saygıyla karşılar. Onunla kucaklaşıp kendi yerine oturtur. Belli bir süre sohbet ettikten sonra Sofi Mirza, izin isteyerek Gavs'ın yanından ayrılır. Sofi Mirza'nın çıkmasının ardından orada bulunanlardan bazıları Gavs'a:

– Bu adamda ne var ki sen ona bu kadar büyük bir saygı gösteriyorsun, diye sorarlar.

Bunun üzerine Gavs, şu cevabı verir:

– Efendiler! Bu Sofi'nin soyundan öyle bir çocuk dünyaya gelecektir ki yüz büyük âlim onun derecesine yetişemez.

Said, bu ve buna benzer daha birçok müjdeleyici olayın haber vermesiyle 1877 yılında Bitlis'in Hizan Kazası'na bağlı İsparit Nahiyesi'nin Nurs Köyü'nde dünyaya gelir.

Nurs, küçük ve şehir merkezine uzak bir köydür. Ancak burada eskiden beri canlı bir ilim geleneği vardır. Aileler, çocuklarının medresede eğitim almalarına önem verirler. Said'in ailesi de ilme önem veren ve İslâmî hassasiyetleri kuvvetli olan insanlardır. Onların hassasiyetleri civar köylerde dahi meşhur olmuştur. Said'in ilk hocası, onun meziyetlerine hayran olur. Bu çocuğu yetiştiren aileyi tanımak için diğer talebelerini de yanına alarak Nurs'a gelir. Said'in evine varırlar. Bir süre sonra Said'in babası tarladan döner; ancak ineklerinin ağzı bir örtüyle kapatılmıştır. Bunun üzerine Said'in hocası:

– Bu hayvanların ağzını neden bu şekilde bağladınız, diye sorar.

Mirza Efendi şu cevabı verir:

– Efendim, bizim tarla biraz uzaktır. Yolda gidip gelirken birçok kimsenin tarla ve mahsulünden geçiyorum. Eğer bu hayvanların ağzı bağlı olmazsa, yabancıların mahsullerinden yeme ihtimalleri var. Ekmeğimize haram lokma karışmaması için böyle yapıyorum.

Said'in babasının doğruluğuna hayran kalan Hoca, Said'i yetiştiren annesine, çocuğuna bu kadar güzel bir

terbiyeyi nasıl verdiğini sorar. Annesi Nuriye Hanım şu cevabı verir:

– Ben Said'e hamile kalınca abdestsiz yere basmadım. Said dünyaya gelince de bir gün olsun onu abdestsiz emzirmedim.

Said'in anne ve babasından bu cevapları alan Hoca, Said'in diğer çocuklardan çok farklı olmasının sebeplerinden birini daha anlamış olur ve:

– Böyle anne babadan da böyle çocuk beklenir, der.

Ailenin mütevazı bir hayatı vardır. O yörede yaşayan insanlar uzun kış döneminde köylerde, yazın ise yüksek yayla ve meralarda ikamet etmektedirler. Küçük Said, uzun kış günlerinde çevre köylerdeki medreselere gider, buralarda kalır. Ağır kış şartlarından dolayı bu yolculuklar çok zor olur ama o, yine de vazgeçmek istemez. Çevredeki hemen her meşhur âlimden ders alır. Ancak yaşının çok küçük olması sebebiyle, düzenli bir eğitim göremez.

Yaz döneminde ise özellikle tabiatı gözlemler. Tabiattaki düzeni merak eder ve sürekli sorgular, sorularına cevaplar arar. Böyle bir yaz gecesinde evlerinde istirahat ederken çevreden teneke ve silâh sesleri duyulur. Bu, ay tutulduğunda halkın yaptığı bir âdettir. Küçük Said ve ailesi dışarı çıkar. Gördüklerini anlamaya çalışan Said'le annesi arasında şu diyalog geçer:

– Neden ay böyle oldu?

– Yılan ayı yutmuş.

– Neden hâlâ görünüyor?

– Yukarıda yılanlar cam gibi olup içlerinde bulunan şeyi gösterirler.

Küçük Said, annesinin verdiği cevaplardan tatmin olmaz. Bu mesele kafasını kurcalar. Nitekim yıllar sonra okuduğu astronomi kitabından bu olayın gerçek sebebini öğrenir ve rahatlar.

Said, küçük olduğu için medreseye gidemediği dönemde ağabeyi Abdullah, medresede ilim tahsil etmektedir. Ağabeyi Abdullah'taki değişimler, Said'i de etkiler. Ağabeyindeki güzel değişmelerin ilim öğrenmekten kaynaklandığını anlayınca kendisinde de ilim öğrenmek için büyük istek oluşur. Dokuz yaşına kadar ailesinin yanında kalır. Ardından ilim tahsili arzusunu gerçekleştirmek için Taği Medresesi'ne gider.

Bu medresede yaşanan bir olay, dilden dile dolaşmıştır. Medresenin şeyhi, geceleri kalkarak talebelerini kontrol eder, üstü açılmış olan talebe varsa onların üzerini örter. Küçük Said'in köyü olan Nurs'tan gelen talebelere ise özel bir ilgi gösterir. Bir gün, bu özel ilginin sebebi sorulunca şu cevabı verir:

– Bu Nurslu talebelere iyi bakın, bunlardan biri İslâm dinini ihya edecek. Fakat hangisi olduğunu ben şimdi bilmiyorum!

İlmin ve Ahlâkın Şekillendirdiği Gençlik

Derslerindeki başarısının yanında ahlâkıyla da herkesin takdirini kazanan Said, çocukluktan çıkıp gençliğe geçtiği bu çağda, olgun insanlara mahsus bir şahsiyet gösterir. Medreseden arkadaşları, kendilerine verilen bağışları ve zekâtları kabul ederken Genç Said, asla kabul etmez.

Bir gün arkadaşları medresenin masraflarını karşılamak için civar köylerden zekât toplamaya giderler, ama Genç Said gitmez. Genç Said'in bu tavrı herkesin takdirini kazanır. Köylüler, onun para almadığı için ihtiyacının olabileceğini düşünerek aralarında para toplayıp ona vermek isterler. Ancak o, bu teklifi, teşekkür ederek geri çevirir. Bunun üzerine, Said'i ikna edeceği ümidiyle ağabeyi Abdullah'tan yardımcı olmasını rica ederler. Ağabeyi, Said'e parayı kabul etmesini söyleyince aralarında şu konuşma geçer:

– Bu parayı, kabul et.

– Hayır, edemem. Sizdeki bu paralarla bana tüfek alınız!

– Hayır, olmaz.

– Öyleyse bir tabanca alınız.

– Hayır, o da olmaz.

– Öyleyse bana bir hançer alınız.

– O da olmaz! Yalnız sana üzüm alırım. Böylece işi tatlıya bağlarız.

Said, medresede arkadaşlarıyla bir anlaşmazlık yaşayınca oradan ayrılmak zorunda kalır ve kışı Nurs'ta, ailesinin yanında geçirir. Medreseden uzak kalması, onu ilim öğrenmekten alıkoymaz. Uzun kış gecelerini hep kitap başında geçirir. Bahar mevsimine yakın bir gece, hayatına çok tesir eden şu rüyayı görür:

Rüyasında kıyamet kopmuş, dünya yeniden diriltilmiştir. Genç Said, bu esnada Hazreti Peygamberi (sallallahu aleyhi ve sellem) nasıl görebileceğini düşünmektedir. Sonunda sırat köprüsünün başında aklından şöyle geçirir: "Herkes oradan geçer, ben de orada beklerim."

Sırat köprüsünün başında beklemeye başlar. Orada bütün peygamberlerle karşılaşır ve hepsinin ellerini öper. Sonunda Hazreti Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) gelir. Genç Said, O'nun da elini öper ve O'ndan ilim talep eder. Bunun üzerine Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

– Ümmetimden sual sormamak şartıyla sana Kur'ân'ın ilmi verilecektir, der.

Genç Said, rüyadan büyük bir heyecanla uyanır. Bütün hayatı boyunca Hazreti Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ikazına uyar ve herkesin sorusunu cevaplarken kimseye soru sormaz. Rüya, onun içinde ilim öğrenmeye karşı olan aşkı daha da artırır. Bunun üzerine köyünden ayrılarak Bitlis'teki Şeyh Emin Efendi Medresesi'ne gider. Şeyh, Said'in yaşının küçük olması sebebiyle ona dersi kendisinin değil; bir talebesinin vereceğini söyler. Bu, izzet-i nefsine çok düşkün olan Genç Said'in kabul edemeyeceği bir durumdur. Ama yine de burada ilim tahsil etmeye devam eder. İlmiyle diğer öğrencilerden ayrılır. Öyle ki Şeyh bir gün camide ders vermektedir. Dersin konusu hakkında Şeyh'in söylediklerine katılmayan Said:

– Efendim, öyle değildir. Yanlışınız var, diyerek hocasına itiraz eder.

Oradaki herkes, Said'in bu cesareti karşısında büyük bir şaşkınlık yaşar. Ama haklı olan da Genç Said'dir. Bu tartışmadan sonra bu medreseye devam etmesi mümkün olmaz. Buradan Ağrı'nın Doğu Beyazıt ilçesine gider ve oradaki bir medresede tahsiline devam eder. Bu medresede de zekâsının parlaklığıyla, hafızasının gücüyle herkesin önüne geçer ve kendinden büyük talebelerin bir yılda gördüğü dersi bir iki ayda bitirerek büyük takdir toplar. Genç Said, sadece ilimle meşgul olmamakta, manevî yaşantısına da büyük önem vermektedir. Yedikleri konusunda çok hassastır. Fazla yemek yemenin zihnini yavaşlatıp onu ilim öğrenmekten alıkoymasından endişe eder ve çok az yemek yer. Diğer insanların yıllar boyunca ancak kat edebildiği ilmî mesafeyi kısa zamanda kat ederek 'Molla' unvanını alır.

Doğu Beyazıt'ta bulunduğu bu dönemde vaktinin çoğunu o yörede meşhur bir evliya olan Şeyh Ahmed Hânî'nin türbesinde geçirmektedir. Arkadaşları, onun geceleri ne yaptığını merak edip yanına gittiklerinde, onu mum ışığında ders çalışırken görürler.

Doğu Beyazıt'ta üç ay ilim tahsil ettikten sonra, önce Bitlis'e, ardından Şirvan'a geçer. Bir süre Şirvan'da kalıp buradaki âlimlerle görüştükten sonra Siirt'e gider. Burada Molla Fethullah'ın medresesine devam eder. Molla Fethullah, genç yaşına rağmen Molla Said'in bu kadar çok kitap okumasına şaşırır ve onun hafızasının gücünü ölçmek için küçük bir imtihan yapar. Bir kitap açarak rasgele bir sayfasını okur ve:

– Okuduğum bu sayfayı şimdi sen ezbere oku bakayım, der.

Molla Said, hatasız bir şekilde sayfayı ezberden okuyunca Molla Fethullah onun hafızasının kuvvetine hayran olur. Hem bu yaşta bu kadar çok ilim öğrenmiş olmasından hem de ahlâkının güzelliğinden dolayı şaşkınlığını ve hayranlığını dile getirerek ona, 'zamanın en güzeli, en harikası' manalarına gelen Bediüzzaman unvanını verir.

Bu, hayatı boyunca Molla Said'in unvanı olur ve onu herkes Bediüzzaman Said Nursî olarak çağırmaya başlar. O da zaten hem temsil ettiği yüce ahlâkla hem de eşsiz ilmiyle herkes tarafından bu şekilde nitelenmeye hak kazanır.

Bitlis'ten Siirt'e geçerek bir süre burada kalır. Ardından Siirt'in yakınlarında bulunan Tillo ilçesine gider ve

burada inziva hayatı yaşamaya başlar. İnziva hayatı, onun manevî alanda daha büyük bir mesafe kat etmesini sağlar. Orada küçük bir kulübede kalmakta, çok az yemekte, çok az uyumaktadır. Bu inziva döneminde Kâmûsu'l-Muhit adlı büyük Arapça sözlüğü sin harfine kadar ezberler.

Onun kâinattaki düzeni herkesten farklı yorumladığını gösteren şu dikkat çekici olay da bu dönemde meydana gelir: Bediüzzaman'a yemeğini yeğeni Mehmet getirmektedir. Kendisi, sadece çorbadan ibaret olan yemeğin suyuna ekmeğini banarak doyarken çorbanın tanelerini karıncalara verir. Bir gün kendisine:

– Neden böyle yapıyorsun, diye sorarlar.

O da şu cevabı verir:

– Karıncalarda birlikte yaşama azmi, uyum ve çalışkanlık bulunmaktadır. Ayrıca aralarında birlikte yaşamalarını sağlayan bir cumhuriyet kurmuşlar. Bu özelliklerinden dolayı onlara yardımda bulunuyorum.

Tillo'da yaşadığı üçüncü önemli olay, gördüğü bir rüya üzerine başlar. Bir gece rüyasında Abdülkadir Geylânî Hazretleri ona:

– Miran Aşireti Reisi Mustafa Paşa'ya git ve onu hak yola davet et, diye emirde bulunur.

Mustafa Paşa, yaptığı zulümlerle yörede âdeta küçük bir krallık kurmuştur. Henüz on altı yaşında olan Genç Said için bu görev oldukça ağırdır. Ancak o, ilim öğrenmekte gösterdiği başarılarla sınırlı bir insan değildir. Cesareti de herkesten fazladır. Allah'tan başka hiçbir şeyden ve kimseden korkmamaktadır. Nitekim hiçbir korku duy-

madan kalkar ve Mustafa Paşa'nın yanına gider. Doğrudan Mustafa Paşa'nın çadırına vararak:

– Mustafa Paşa nerede, diye sorar.

– Şu anda burada yok, cevabını alınca istirahata çekilir. Bir süre sonra Mustafa Paşa çadıra gelir ve herkes ayağa kalkar. Sadece Genç Said yerinden kımıldamaz. Bu duruma çok sinirlenen Mustafa Paşa, bu gencin kim olduğunu sorar. Meşhur Molla Said olduğu cevabını alınca, aslında âlimleri sevmediği hâlde, sinirlendiğini belli etmemesinin daha uygun olacağını düşünerek sakince konuşmaya başlar:

– Geliş sebebin nedir?

– Seni yola getirmeye geldim. Ya zulmü terk edip namazını kılacaksın veyahut seni öldüreceğim.

Bu duruma çok sinirlenen Mustafa Paşa, çadırdan dışarı çıkar. Bir süre sonra geri dönerek Genç Said'e neden geldiğini tekrar sorar. Bediüzzaman da biraz önce geliş sebebini açıkladığını söyler. Karşılıklı konuşmalardan sonra Mustafa Paşa, Bediüzzaman'a şu teklifte bulunur:

– Cizre'de bana bağlı birçok âlim var. Bunlarla senin aranda bir münazara (ilmî tartışma) düzenleyeceğiz. Eğer sen galip gelirsen her istediğini yapacağım. Yok, galip gelmezsen seni nehre atacağım.

Bu teklif üzerine Bediüzzaman şu cevabı verir:

– Bütün âlimleri yenmek, benim haddim olmadığı gibi beni nehre atmak da senin haddin değildir. Ama eğer ulemanın sorduğu sorulara cevap verirsem, senden bu mavzer tüfeğini istiyorum. Eğer sözünde durmazsan seni bu tüfekle öldüreceğim.

Bu karşılıklı restleşmenin ardından Mustafa Paşa ile Bediüzzaman, Cizre'ye gitmek üzere yola çıkarlar. Yolda Mustafa Paşa Bediüzzaman'la hiç konuşmaz. Münazaranın yapılacağı yere vardıklarında Bediüzzaman bir süre dinlenir. Uyandığında âlimlerin toplandığını görür ve münazara başlar. Önce çay ikram edilir. Âlimler, Bediüzzaman'ın ününü duyduklarından kaygılıdırlar. Şaşkınlıkla Bediüzzaman'a bakarlarken Bediüzzaman, hem kendi çayını hem de bazı âlimlerin çayını içer. Bediüzzaman'ın bu rahatlığı Mustafa Paşa'yı tedirgin eder. Bediüzzaman, kendisinin soru sormayacağı konusunda yemin ettiğini ama her türlü soruya cevap vereceğini söyler. Bunun üzerine oradaki kırk âlimin her biri bir soru sorar. Bediüzzaman bütün soruları cevaplar, birinin cevabında ise bir hususu yanlış dile getirir. Ama âlimler, aldıkları cevaplar karşısında şaşırdıklarından bu yanlışı bile fark edemezler. Bunun üzerine Bediüzzaman, yanlış söylediğini ifade ederek doğru cevabı verir. Münazaranın sonunda oradaki bütün âlimler Bediüzzaman'a büyük saygı gösterirler. Hatta babası yaşındaki âlimlerin birçoğu Bediüzzaman'a talebe olur. Mustafa Paşa ise verdiği sözü tutar ve Bediüzzaman'a hem bir mavzer tüfeği hediye eder hem de namaz kılmaya başlar.

Aynı yıllarda Bediüzzaman Mardin yakınlarında eşkıyaların yolunu kesmesine rağmen, yolundan geri dönmez ve Mardin'e kadar tek başına gitmeyi başarır. Bu yıllar Osmanlı'nın siyasî bakımdan karışık olduğu yıllardır. Bediüzzaman, Mardin'de siyasî gerekçelerle tutuklanır ve hem elleri hem ayakları zincirlenir. At sırtında Bitlis'e sürgüne

götürülmektedir. Bu durum, herkesi şaşkınlığa düşüren ve Bediüzzaman'ın ününün daha da yayılmasını sağlayan bir olayın meydana gelmesine vesile olur.

Bediüzzaman, el ve ayakları zincirli bir şekilde iki jandarma nezaretinde götürülürken Ahmedî Köyü yakınlarında namaz vakti girer. Bediüzzaman, jandarmalardan:

– Namazımı kılmam için zincirleri çözer misiniz, diye ricada bulunur.

Ancak jandarmalar, kaçacağı korkusuyla zincirleri çözmezler. Bunun üzerine zincirler, kendi kendine çözülür ve Bediüzzaman, askerlerin şaşkın bakışları arasında zincirleri çıkartarak attan iner. Yakındaki dereden abdest alır ve namazını kılar. Ondaki olağanüstü hâllerin farkına varan jandarmalar:

– Biz, şimdiye kadar muhafızlarınız idik. Bundan sonra hizmetçileriniziz, derler.

Jandarmaların bu teklifine Bediüzzaman, onların vazifelerini yapmaları gerektiği yönünde cevap verir.

İki yıla yakın Bitlis'te sürgün kalan Bediüzzaman, devamlı polis gözetimi altında tutulur. Bununla beraber ilmiyle, ahlâkıyla, yüksek şahsiyetiyle valinin de saygısını kazanır. Şu olay, onun herkes üzerinde daha çok genç olduğu yıllarda dahi ne kadar büyük saygı uyandırdığının göstergesidir:

Bediüzzaman, bir gün valinin ve bazı memurların içki âlemi yaptıklarını duyunca çok kızar ve hemen harekete geçer. Yönetici konumunda olan insanların bu tür yanlışlar yapmasını asla kabul edilebilir bir durum olarak

görmez. Nitekim o kızgınlıkla eğlence âlemine gider ve içki içmenin haram olduğunu anlatan âyet ve hadis-i şeriflerden örnekler okuyarak yaptıkları işin yanlış olduğunu onlara ihtar eder. Vali ve diğer görevlileri şiddetli bir şekilde azarlar. Oradaki herkes, Bediüzzaman'ın artık sonunun geldiğini; çünkü valiye bu şekilde kızan bağıran birini valinin asla affetmeyeceğini düşünür. Valinin koruması, Bediüzzaman'ın yanına gelerek ona:

– Bedelini hayatınla ödeyeceğin böyle bir şeyi neden yaptın, bunu nasıl göze aldın, idam edilmekten korkmadın mı, diye sorar.

Bediüzzaman şu cevabı verir:

– İdam hayalime gelmedi; hapse atılacağımı veya sürgüne gönderileceğimi düşündüm. Ama bir kötülüğü ortadan kaldırmak, insanların bir günahı işlemesine engel olmak için ölmemin dahi benim için bir zararı yoktur.

İkazlarını yaptıktan sonra herkesin şaşkın bakışları arasında oradan ayrılan Bediüzzaman'ı yaklaşık bir saat sonra iki polis valilik makamına çağırır. Bediüzzaman, valinin makamına girince vali ayağa kalkar ve son derece büyük bir saygı ve hürmetle onu karşılayarak şu sözleri söyler:

– Herkesin bir Üstad'ı vardır. Sen de benim Üstadımsın. Burada benim misafirim olabilirsin.

Bu teklif üzerine Bediüzzaman, iki yıla yakın valinin konağında kalarak bütün zamanını ilme verir. Valinin konağında meydana gelen bir olay, onun ne kadar yüksek bir ahlâka sahip olduğunu göstermektedir:

Vali Ömer Paşa'nın eşi vefat etmiştir. Vali altı kızıyla beraber büyük bir konakta kalmaktadır. Bediüzzaman da bu konağın bir odasında bütün zamanını ilim öğrenmek için harcamaktadır. Bir gün valinin kızlarından biri, Bediüzzaman'ın odasını temizlemek için içeri girmek ister; ancak Bediüzzaman büyük bir kızgınlıkla kapıyı kızın yüzüne kapatır. Kız, çok şaşırdığından kardeşlerine bu olaydan bahseder. Olay yayılınca, Bediüzzaman'ı çekemeyen biri hemen valiye giderek:

– Said'i evinizde yalnız bırakıyorsunuz. Kızlarınız, gençler ve evli değiller. Hanımınız da yok. Said ise genç bir delikanlıdır. Bunu nasıl uygun görüyorsunuz, diyerek valinin zihninde şüpheler uyandırmaya, Bediüzzaman'ı karalamaya çalışır.

Vali Ömer Paşa, bu sözler üzerine hemen eve gider. Eve girer girmez, kızının çok üzgün olduğunu görür. Kızına neden bu kadar üzgün olduğunu sorunca; kızı, Bediüzzaman'ı babasına şu cümlelerle şikâyet eder:

– Baba! Bu odaya bıraktığınız Said delidir. Bizi azarlıyor, odasına bırakmıyor.

Kızının bu cümleleriyle Bediüzzaman'ın yüksek ahlâkını bir daha tasdik eden vali, ondan şüphelendiğinden dolayı büyük bir vicdan azabı duyar. Bediüzzaman, daha sonra kaleme aldığı Emirdağ Lâhikası adlı eserinde hem bu olayla hem de bu dönemiyle ilgili şunları söylemektedir:

– Yirmi yaşlarında iken, Bitlis'te merhum Ömer Paşa'nın evinde, onun ısrarı ve ilme verdiği öneme binaen kaldım. Onun, üçü küçük üçü büyük altı kızı vardı. Ben

bu üç büyük kızı, iki sene aynı evde kaldığımız hâlde birbirinden ayırt edemiyordum. Onlara dikkatli bir şekilde hiç bakmadım. Hatta bir âlim yanıma misafir gelmişti. Birkaç gün misafir kaldı. Onları iki günde birbirinden ayırt etti. Bana sordular: "Neden bakmıyorsun?" Ben de "İlmin izzetini korumak, beni baktırmıyor." cevabını verdim.

İki senelik Bitlis döneminden sonra Bediüzzaman, Vanlı Hasan Paşa'nın daveti üzerine 1896 yılında Van'a gider. Van, onun hayatında önemli bir yer tutar. Van'a gidişinden kısa bir süre sonra, şehre Tahir Paşa adında devlet yönetiminde tecrübeli ve ilme önem veren bir vali atanır. Tahir Paşa'nın ısrarı üzerine Bediüzzaman onun konağında kalmaya başlar. Tahir Paşa'nın hem dinî ilimlerle hem de fen ilimleriyle ilgili kitapların bulunduğu çok geniş bir kütüphanesi vardır. Bediüzzaman, bu kütüphanede bulunan bütün kitapları inceler, birçoğunu ezberler. Tamamen kendi yöntemleriyle fen ilimlerinde de çok büyük bir mesafe kat eder.

Bir gün o zamanki lisede coğrafya dersi veren bir öğretmenle coğrafya ile ilgili bir konuda tartışmaya girişir. Tartışma uzayınca tartışmaya ertesi gün devam etmeye karar verirler. Bediüzzaman, o akşam büyük bir coğrafya kitabını baştan sona ezberleyerek bu konudaki ilmini daha da ilerletir. Ertesi gün tartışmaya devam ettiklerinde, coğrafya öğretmeni mağlubiyetini kabul eder. Bediüzzaman'ın ilmi ve hafızası karşısında ise büyük bir şaşkınlık duyarak yeryüzünde böylesi bir insanın bulunamayacağını söyler. Benzer bir tartışma kimya öğretmeniyle de olur ve aynı şaşkınlığı, hayranlığı kimya öğretmeni de dile getirir. Bu

dönemde fen ilimleriyle o derece uğraşır ki matematikteki denklemler üzerine bir kitap yazacak kadar ileri noktaya varır.

Bediüzzaman'ın Van'da iken yaptığı işlerden biri de aşiretler arasında âdeta bir barış elçisi gibi çalışmasıdır. Aşiretler arasında bazı meselelerden dolayı anlaşmazlıklar çıktığında, bunu haber alır almaz gider ve küs olan aşiretleri barıştırır. Aşiretler; onun ilmini, ahlâkını bildiklerinden onu asla kırmazlar ve sözlerine büyük saygı duyarlar.

Van'da hem fen ilimleriyle hem de dinî ilimlerle uğraşırken, bu iki ilim dalını da bir arada öğretecek bir üniversitenin kurulması gerektiğine inanır. Van Gölü'nün kenarında Medresetü'z-Zehra adlı büyük bir medrese kurmayı planlar. Çünkü ona göre, "Vicdanın ışığı dinî ilimlerken, aklın ışığı fen ilimleridir." Bir insanın bir şeyi tam olarak bilmesi için hem vicdanın hem aklın ışığına ihtiyaç vardır. Bu projesine destek bulmak ve uygulaması için izin almak maksadıyla 1907 yılının Kasım ayında İstanbul'a gider.

İstanbul'daki Sıkıntılı Yıllar

İstanbul'a gidince o dönemde İstanbul'un ilim merkezi olan Fatih'te Şekerci Hanı adlı otele yerleşir. İstanbul, o yıllarda dünyanın en önemli ilim merkezlerinden biridir. Şehirde hem fen ilimlerinde hem dinî ilimler konusunda çok büyük âlimler bulunmaktadır.

Bediüzzaman, Van'da Tahir Paşa ile vedalaşırken Tahir Paşa, ona İstanbul'un zor bir yer olduğunu anlatmak için:

– Doğu âlimlerinin hepsine ilmî tartışmalarda galip geldin. İstanbul'a gidip o denizdeki büyük balıklara da meydan okuyabilecek misin, der.

Ancak Bediüzzaman, İstanbul'da hem ilmini ilerleteceğini hem de oradaki büyük âlimlerin her türlü sorularına cevap verebileceğini düşünmektedir. Çünkü daha işin başında Hazreti Peygamber'den (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'ân ilmini istemiş ve O da kendisine bu ilmin

verileceğini müjdelemiştir. Nitekim kaldığı otelin kapısına şu şekilde bir levha astırır:

"Burada her soruya cevap verilir, her mesele hâlledilir; fakat soru sorulmaz!"

Onun bu meydan okuyuşunun amacı, kendisini övmek veya ilgi odağı hâline getirmek değildir. Hedefi, Doğu'da açmayı düşündüğü medreseyi gündeme getirmek ve bu medresenin önemini ulaşabildiği herkese anlatmaktır.

Bediüzzaman'ın İstanbul'a geldiğini duyan âlimler bir bir onu ziyaret etmeye başlarlar. Bir keresinde İstanbul'un o dönemde en büyük medresesi olan Fatih Medresesi'nin hocalarından Tavaslı Hasan Efendi, talebelerine:

– Bugün derse gelmeyeceğim. Çünkü Doğu'dan Bediüzzaman lâkabıyla anılan bir zat gelmiş. Onun ziyaretine gideceğim, diyerek Bediüzzaman'ın yanına gider.

Ziyaretinin sonunda medreseye döndüğünde Bediüzzaman hakkındaki kanaatlerini talebelerine şu ifadelerle aktarır:

– Böylesi görülmemiştir. Böyle bir zat, Allah'ın yarattığı nadir kullardandır. Bu zat gibisi henüz gelmemiştir.

Bir başka seferinde ise Bediüzzaman Fatih Camii'ne gider. O esnada caminin avlusunda âlimler, bir konu hakkında tartışmakta ama bir türlü sonuca varamamaktadırlar. Durumu gören Bediüzzaman âlimlerin yanına gider ve:

– Nedir bu mevzu, ben de bileyim, bana da anlatır mısınız, der.

Üzerinde gayet sade bir kıyafet bulunan Bediüzzama-

n'ı oradaki âlimler tanımadığından pek dikkate almazlar. Ona:

– Çoban Efendi, senin aklın bu işlere ermez. Sen geç, işine bak, derler.

Ama Bediüzzaman ısrar eder ve konuyu öğrenir. Ardından âyet ve hadislerle konuyu çok geniş ve kolay bir şekilde izah eder. Orada bulunan âlimlerden biri Bediüzzaman'ın âyetleri açıklayışı karşısında:

– Âyetleri o kadar güzel izah ediyor ki sanki o âyet indiğinde Resûlü Ekrem'in yanı başındaymış, der.

Diğer âlimler de büyük bir hayrete düşerler ve:

– Yaşta küçük, ilimde büyüksün, elini öpelim, diyerek saygılarını dile getirirler.

Bediüzzaman:

– Lüzum yok, der ve mütevazı bir şekilde oradan ayrılır.

Bediüzzaman'ın İstanbul'da bulunduğu dönemde Mısır Müftüsü Şeyh Muhammed Bahtî de İstanbul'da bulunmaktadır. İstanbul'un ileri gelen âlimleri, Bahtî'nin Bediüzzaman'la bir görüşme yapmasını isterler. Bahtî de kabul eder. Yanına birkaç âlimi daha alarak Bediüzzaman'ın yanına gider. Ona şu soruyu sorar:

– Avrupa ve Osmanlılar hakkında ne diyorsunuz, fikriniz nedir?

Bediüzzaman, hiçbir tereddüt göstermeden olayları ne kadar iyi okuduğunu, sadece ilim alanını değil; sosyal ve siyasal alandaki olayları da çok iyi takip ettiğini ortaya koyan şu cevabı verir:

– Avrupa bir İslâm devletine hamiledir, günün birin-

de onu doğuracak. Osmanlılar da bir Avrupa devletine hamiledir, o da onu doğuracak.

Şeyh Bahtî, bu cevabı alınca herkes gibi onun ilmini takdir eder ve şunları söyler:

– Bu gençle münazara edilemez. Ben de aynı kanaatteyim. Fakat bu kadar veciz ve ustaca ifade etmek ancak Bediüzzaman'a hastır.

Bediüzzaman'ın bu ünü zamanla bazı insanları rahatsız eder. Onun deli olduğu dedikodusunu yayarlar. Bunun üzerine bir ruh doktoru onu muayene eder. Doktorla Bediüzzaman arasında uzunca bir konuşma geçer. Konuşmanın sonunda Doktor, Bediüzzaman'da hiçbir ruhsal problemin bulunmadığını belirterek şöyle der:

– Eğer bu adam deliyse, dünyada akıllı adam yoktur!

Bediüzzaman, İstanbul'da belli bir süre kaldıktan sonra padişaha bir dilekçe yazar. Dilekçede hem Van'da açmayı düşündüğü medrese ile ilgili bilgi vermekte hem de izin ve destek istemektedir. Ama Bediüzzaman'ı çekemeyen ve ondaki yüksek ilmi ve ahlâkı kıskanan bazı insanlar, saraya onun hakkında yalan yanlış şeyler söylerler. Padişah da onun İstanbul'da tehlikeli olabileceğini düşünüp onu İstanbul'dan uzaklaştırmak ister. Onu, İstanbul'dan gitmesi hususunda ikna etmesi için bizzat dönemin iç işleri bakanı Şefik Paşa'yı görevlendirir. Bediüzzaman'ı ikna etmeye çalışan Paşa ile Bediüzzaman arasında şu tarihî konuşma geçer:

Nazır:

– Padişah sana selâm etmiş. Bin kuruş da maaş bağ-

lamış. Eğer Doğu'ya dönersen bu maaşı yirmi otuz liraya çıkaracağını söyledi. Size şu altınları da hediye olarak gönderdi.

Bediüzzaman:

– Ben maaş dilencisi değilim, bin lira da olsa kabul etmem. Kendim için gelmedim. Milletim için geldim. Hem bana vermek istediğiniz bu para bir tür rüşvettir.

– Padişah'ın verdiği hediyeyi reddediyorsun. Padişahın hediyesi reddolunmaz.

– Reddediyorum, ta ki padişah darılsın, beni çağırsın. Ben de doğrusunu söyleyeyim.

– Hediyeyi reddetmenin sonucu, senin için çok kötü olur.

– Neticesi deniz olsa, geniş bir kabirdir. İdam olunsam bir milletin kalbinde yatacağım. Hem İstanbul'a geldiğim vakit, hayatımı ortaya koymuştum, ne ederseniz edin! Bunu da ciddi söylüyorum. Devlet memuru olmak, devlete hizmet etmek içindir, maaş kapmak için değil. Benim gibi bir adamın devlete hizmeti nasihat yoluyladır. Bunu yaparken şahsî menfaat düşünülemez. Ben maaşı kabul edemeyeceğim.

Konuşmanın sonunda Bediüzzaman, fikirlerini değiştirmez ve onuruna çok önem verdiğinden kendisine getirilen hediyeyi de teklif edilen maaşı da kabul etmez.

1908 yılında II. Meşrutiyet ihtilali olur ve Osmanlı yönetimi değişir. Bediüzzaman, bu dönemde de millet için faydalı gördüğü faaliyetler içinde bulunmaya devam eder. Yönetim değiştiğinden birçok ayaklanma meydana

gelmekte, bazı bölgelerde başıboşluklar yaşanmaktadır. Bediüzzaman, bu tür durumlarda hep devlet ve millet için faydalı olanı tercih etmiş ve ısrarla birlik ve beraberliğin önemini vurgulamıştır. Milleti birbirinden ayırmayı hedefleyen hiçbir faaliyetin içinde yer almamıştır.

Osmanlı'dan ayrılarak yeni bir devlet kurmayı amaçlayan Emanuel Karosso ile görüşmüş ve bu görüşmesinde hem birlik ve beraberliği anlatmış hem de İslâm'ın güzel hakikatlerini ortaya koymuştur. Karosso'nun Bediüzzaman'la görüşmesinin gayesi ise farklıdır. Niyeti, onu, yanına çekmek ve ününden faydalanmaktır. Bediüzzaman'la planlanan buluşma gerçekleşir. Ama Karasso, Bediüzzaman'ın yanından planlanandan çok daha çabuk ayrılır. Oradakiler bunun sebebini sorunca da şöyle der:

– Eğer yanında biraz daha kalsaydım, beni de Müslüman edecekti. Bundan korktuğumdan yanından çabuk çıktım!

Bu sözler, Bediüzzaman'ın hem büyük bir ilme hem de bu ilmini anlatma kabiliyetine sahip olduğunu göstermektedir. Bu dönemde yaşanan birçok olumsuzluğun sebebini insanlar başka yerlerde ararken; Bediüzzaman, bütün bu sıkıntıların bitmesi için ısrarla insanlardaki iman üzerinde durur. Bu yıllarda soru cevap şeklinde kaleme aldığı bir yazısında o dönemde toplum için gerekli olan hususları şöyle anlatır:

Soru: Her şeyden evvel bize lazım olan nedir?

Cevap: Doğruluk.

Soru: Daha?

Cevap: Yalan söylememek.

Soru: Sonra?

Cevap: Sıdk (doğruluk), sadakat, ihlâs, sebat, yardımlaşma.

Soru: Neden?

Cevap: Küfrün mahiyeti yalandır. İmanın mahiyeti ise doğruluktur. Bu delil yeterli değil midir ki hayatımızın devamı, imanın ve doğruluğun ve yardımlaşmanın devamıyla mümkündür.

Bediüzzaman, dünyaya, kâinata, olaylara herkesten farklı bakmaktadır. Bir seferinde bir dostuyla Eyüp Sultan'a gidecektir. Bir araba bulmak için Galata Köprüsü'ne gelirler. Araba bulamayınca bir kayıkla gitmek zorunda kalırlar. Ama arkadaşı, kayığa binemeyeceğini söyler. Bediüzzaman sebebini sorunca da:

– Batarız diye korkuyorum, der.

Bunun üzerine arkadaşı ile Bediüzzaman arasında şu konuşma geçer:

– Bu Haliç'te tahminen kaç kayık vardır?

– Belki bin tane vardır.

– Senede kaç kayık batar?

– Bir iki tane. Bazı senelerde hiç batmaz.

– Sene kaç gündür?

– Üç yüz altmış beş gündür.

– Senin vehmine ilişen ve korkuna dokunan batmak ihtimali, üç yüz altmış beş bin ihtimalden bir tek ihtimaldir. Böyle bir ihtimalden korkan, insan değil; hayvan da olamaz.

Ardından Bediüzzaman, arkadaşına şöyle sorar:

– Acaba kaç sene yaşayacağını tahmin ediyorsun?

– Ben ihtiyarım. Belki on sene daha yaşamam ihtimali vardır.

– Ecel gizli olduğundan, her bir günde ölmek ihtimali vardır. Öyleyse kalan ömrünün her gününde ölme ihtimalin vardır. İşte kayık gibi üç yüz binden bir ihtimal değil, belki üç binden bir ihtimalle bugün ölebilirsin.

Bediüzzaman'dan bu dersi alan arkadaşı, kayığa biner. Kayıkta Bediüzzaman, insandaki korku duygusunun Allah tarafından insana neden verildiğini ve onun nasıl kullanılması gerektiğini şöyle anlatır:

– Cenâb-ı Hak, korku damarını hayatı korumak için vermiştir. Hayatı tahrip etmek, ağır, yaşanmaz bir azap hâline getirmek için değil. Korku, iki-üç-dört ihtimalde bir olsa, hatta beş-altı ihtimalde bir olsa, tedbir almak bakımından meşru olabilir. Fakat yirmi-otuz-kırk ihtimalden dolayı korkmak, boş bir evhamdır; hayatı azaba çevirmektir.

Van'a Dönüş ve Tiflis'te Planı Çizilen Medrese

Üç yıla yakın kaldığı İstanbul'dan Van'a dönmeye karar veren Bediüzzaman, yolun bir kısmını Karadeniz üzerinden deniz yoluyla gitmeyi tercih eder. Bu yolculuk esnasında Gürcistan'ın başkenti Tiflis'e de uğrar. Tiflis'te gezinirken bir Rus polisi ile aralarında geçen şu tarihî olay oldukça önemlidir:

Tiflis yakınlarında Şeyh Sanan Tepesi diye bilinen ve etrafı çok rahat bir şekilde gören tepeye çıkan Bediüzzaman, burada bir polisle karşılaşır. Polis ile aralarında şu diyalog geçer:

Polis memuru:

– Böyle dikkatli bir şekilde neye bakıyorsun?

– Medresemin planını yapıyorum.

– Nerelisin?

– Bitlisliyim.

– Burası Tiflis'tir.

– Bitlis, Tiflis birbirinin kardeşidir.

– Ne demek?

– Asya'da İslâm âleminde üç nur, birbiri ardınca ortaya çıkıyor. Sizde ise üç karanlık ortaya çıkmaya başlayacaktır. Şu baskıcı perde yırtılacaktır, ortadan kalkacaktır. Ben de gelip burada medresemi yapacağım.

– Heyhat! Şaşarım senin ümidine.

– Ben de şaşarım senin aklına. Bu kışın devamına ihtimal verebilir misin? Her kışın bir baharı, her gecenin bir sabahı vardır.

– İslâm âlemi parça parça olmuş.

– İlim öğrenmeye gitmişler. İşte Hindistan, İslâm'ın kabiliyetli bir çocuğudur; İngiliz lisesinde okuyor. Mısır, İslâm'ın zeki bir çocuğudur; İngiliz üniversitesinden ders alıyor. Kafkasya ve Türkistan, İslâm'ın iki kahraman oğludur; Rus harp okulunda ilim tahsil ediyor. Bu asilzade evlatlar, okullarını bitirip diplomalarını aldıktan sonra her biri bir kıtanın başına geçecek. Büyük ve izzetli babaları olan İslâm'ın bayrağını yükseklerde dalgalandıracaklar.

Bediüzzaman'ın bu sözleri söylediği yıllar, Osmanlı'nın yıkılış sürecine denk gelmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda hemen herkes büyük bir ümitsizlik içindedir. Ancak Bediüzzaman, gelecek adına büyük umutlara sahiptir. Yine bu yıllarda, Rus polisine söylediği sözlerdeki ümit dolu ifadelerin benzerini, gençlere seslenerek, şöyle dile getirir:

– Neden dünya herkes için gelişme ve yükselme devri

olsun da bizim için gerileme devri olsun? Öyle mi? İşte ben sizinle (o dönemin insanlarıyla) konuşmayacağım. Şu tarafa dönüyorum, gelecekteki nesillerle konuşuyorum. Evet, üç yüz sene sonraki yüzyılda duran ve sessizce Risale-i Nur'un sözünü dinleyen ve gözleyen Saidler, Hamzalar, Ömerler, Osmanlar, Tahirler, Yusuflar, Ahmedler, vesairler! Sizlere hitap ediyorum. Başınızı kaldırınız ve 'Kabul ettik!' deyiniz. Böyle demek size borç olsun. Benim çağdaşlarım varsın beni dinlemesinler. Ben sizinle konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim; sizler cenneti andıran baharda geleceksiniz. Şimdi ekilen tohumlar sizin dünyanızda çiçek açacaktır. Biz, yaptığımız hizmetlerin ücreti olarak sizden şunu bekliyoruz: Geçmişi hatırlamak istediğinizde mezarımıza uğrayınız; o bahar hediyelerinden birkaç tanesini mezarımıza getiriniz. Mezarımızdan 'Henien Lekum!' sesini işiteceksiniz…

Ey hem bu dünyanın hem de ahiretin ruhu olan İslâm'ı bırakan ve âdeta yürüyen ölüler gibi olan insanlar, çekilin önümüzden! Gelen neslin kapısında durmayınız. Mezar sizi bekliyor, çekiliniz. Ta ki İslâm'ın hakikatini ve güzelliğini yaşayacak ve temsil edecek olan yeni nesil gelsin!

Bediüzzaman'ın bu sözleri, onun yaşanan olaylara herkesten ne kadar farklı baktığını gösterir. Çünkü onun ümit dolu bu sözlerini söylediği vakit, herkes artık İslâm dünyasının bir daha ayağa kalkmamak üzere yenildiğini düşünmektedir. Bediüzzaman, o zamanın ümitsiz insanlarına değil, günümüzün genç nesillerine seslenerek İslâm'ın güzelliklerine bugünkü neslin sahip çıkacağını belirtir.

Güney illerine doğru yaptığı yolculuk sırasında Diyarbakır, Urfa ve Kilis'e uğrayan Bediüzzaman, buradaki âlimlerle ilmî sohbetlerde bulunur. Ancak onun kafasını, Van'da açmayı düşündüğü medrese meşgul etmektedir. O yıllarda Mısır'da bulunan Ezher Üniversitesi dünyaca meşhurdur. Bediüzzaman, bu üniversiteyi de ziyaret ederek kuracağı medrese için fikir edinmek istemektedir. Bu amaçla çıktığı yolculukta bugün Suriye'nin başkenti olan Şam'a uğrar. Şam, o dönemde yüzlerce âlimin bulunduğu çok önemli bir ilim merkezidir. Bu âlimler, Bediüzzaman'ın ününü duyduklarından onun bir süre Şam'da kalması için ısrar ederler.

Şam'daki âlimlerin büyük kısmı, Ezher Üniversitesi'nden mezundur. Bediüzzaman, bu âlimlerle konuşarak Ezher Üniversitesi hakkında bilgi alacağını düşünür ve Şamlı âlimlerin davetini kabul eder. Orada kaldığı süre içinde yörenin âlimleri Bediüzzaman'ı sık sık ziyaret ederek onun ilminden istifade etmeye çalışırlar. Bediüzzaman ise onlara İslâm'ın yeniden canlanması için neler yapılması gerektiğini anlatır.

Yaklaşık sekiz ay kaldığı Şam'da Bediüzzaman'a sadece âlimler değil, halk da büyük ilgi göstermiştir. Şam'ın en büyük camisi olan Emeviye Camii'nde yaptığı konuşma çok önemlidir.

Konuşma yaptığı o gün, Emeviye Camii'nde yüzlerce âlim ve on binden fazla halk toplanmıştır. Herkes âdeta kulak kesilmiş, Bediüzzaman'ın neler söyleyeceğini beklemektedir. Bediüzzaman, kürsüye gelir. Halk büyük he-

yecan içindedir. O yıllarda birçok insan, Müslümanların her alanda mağlup olmasından dolayı büyük ümitsizlik içindedir. Bediüzzaman, sanki herkesin kalbini okumuş ve ümitsizlik içinde bulunan Müslümanlara ümitli olmanın önemini anlatmıştır. Verdiği vaazda Müslümanların mutlaka taşımaları gereken hakiki iman, ümit, doğruluk, istişare gibi temel vasıflar üzerinde durmuş, kendisini dinleyen cemaate bir soru sormuş ve ardından da ümit dolu şu sözleri söylemiştir:

– Gelecekte ehl-i iman ve İslâm'ın maddî ve manevî alanda gelişmesi için bu kadar kuvvetli sebepler varken nasıl karamsar olup da ümitsizliğe düşüyor, İslâm âleminin manevî kuvvetini kırıyorsunuz? Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi insanlığın da bir baharı, bir sabahı olacaktır inşallah. İslâm hakikatinin güneşi sayesinde barış içerisinde gerçek medeniyeti görmeyi, Allah'ın rahmetinden bekleyebilirsiniz.

Bediüzzaman'ın bu vaazı, çok büyük ilgi görmüş, halkın üzerinde ciddi bir tesir uyandırmış ve vaaz kısa zamanda kitap hâline getirilmiştir. Halk bu kitaba o kadar büyük ilgi göstermiştir ki kitap, basıldığı gibi bitmiş ve basıldıktan üç dört gün sonra ikinci baskısı yapılmıştır.

1911 yılının Haziran ayında Balkanları gezmeye çıkan padişahın, doğu illerini temsilen Bediüzzaman'ı bu geziye çağırması üzerine Bediüzzaman, Şam'dan ayrılarak padişahın heyetine katılır.

Padişah Sultan Reşad, bu geziyi Balkanlarda başlayan milliyetçi ayaklanmaların önüne geçmek ve oradaki halk-

ların Osmanlı'ya bağlılıklarını artırmak için düzenlemiştir. Bediüzzaman'ın geziye çağrılma sebebi ise isyan eden insanlar üzerinde etkili olacağı düşüncesidir. Nitekim düşünüldüğü gibi Bediüzzaman, Balkanlardaki insanlar tarafından büyük bir saygıyla karşılanır.

Bediüzzaman, bu gezide öğretmenlerin de bulunduğu bir kompartımanda seyahat etmektedir. Yolda o dönemde yeni açılan okullarda öğretmenlik yapan ve İslâmî ilimlere soğuk bakan iki öğretmenle aralarında geçen şu konuşma oldukça önemlidir.

İki öğretmen Bediüzzaman'a:

– Din sevgisi mi yoksa millet sevgisi mi daha üstündür, diye bir soru yöneltirler.

Bediüzzaman'ın şu cevabı, onun meselelere ne kadar farklı baktığını ortaya koymaktadır:

– Biz Müslümanların dünyasında, inancında din ile milliyet birdir. Sadece görünüşte bir ayrılık var. Din ile milliyet arasında özde bir ayrılık yok. Din ve millet sevgisi, Türk ve Arap içinde tamamıyla kaynaşmış ve asla birbirinden ayrılmaz bir hâl almıştır.

Öğretmenler konuya dar bir çerçeveden bakarken, Bediüzzaman, çok geniş bir çerçeveden bakmaktadır. Bu cevabında da görüldüğü gibi o, hayatı boyunca hep birlik olmanın önemini anlatmış, Müslümanların birlik içinde yaşaması gerektiğini sıklıkla vurgulamıştır.

Bu gezi esnasında Bediüzzaman, Van'da yapmayı düşündüğü medrese için Padişah'tan izin almayı da başarır. Padişah, Bediüzzaman'ın fikirlerini önemseyerek ona dev-

let hazinesinden bir miktar bağışta bulunur. Bediüzzaman da gezinin bitiminde verilen bu yardımla hemen medresesini kurmaya girişir. Ancak başlayan Birinci Dünya Savaşı'ndan dolayı yardımların kesilmesi ve Bediüzzaman'ın savaşa katılmasıyla bu çok önemli proje tamamlanamaz. Bugün dahi herkes Doğu bölgelerinde okul açmanın önemini vurgulamaktadır. Bediüzzaman, bu ihtiyacı bugünden yaklaşık yüz yıl önce fark etmiş ve gerçekleştirmek için çok çaba sarf etmiştir.

Cephedeki Kahraman

Balkanlar'dan döndükten sonra Van'da bir yandan medresesinin yapımıyla uğraşan Bediüzzaman, bir yandan da talebelerine ilim öğretmeye devam eder. Ancak dünyada meydana gelen olayların arka planını çok iyi okuduğundan insanlığın büyük bir felakete doğru sürüklendiğini sezer. Birinci Dünya Savaşı başlamadan aylar önce talebelerine:

– Hazır olunuz, büyük bir musibet ve felaket bize yaklaşıyor, diyerek birkaç ay sonra başlayacak savaşın haberini verir.

Nitekim 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Osmanlı Devleti'nin bu savaşa girmesiyle Bediüzzaman için cephe günleri başlar. Bugünler, onun korkusuzca savaşan bir kahraman olarak belirmesini sağlar.

Doğu Anadolu, Ermeniler ve Ruslar tarafından işgal edilince Bediüzzaman, medresede ders verdiği öğrencileri-

ne silâhlanmalarını emreder. Medrese derslerinin yanında silâh talimi de yaptırır. Van'da, Bitlis'te, Erzurum'da, talebeleriyle birlikte düşmana karşı savaş verir. Bir komutan olarak korkusuzca askerlerinin önünde cephede savaşır. Askerlerinin ümitsizliğe düştüğünü görünce de:

– Hiç korkmayın! Müslüman'ın imanı her güçten daha kuvvetlidir, diyerek onlara cesaret aşılar.

En çetin şartlarda dahi bir korku ve ümitsizlik göstermez. Cephede savaşırken bir yandan da ilimle uğraşmaya devam eder. At üstünde bir yandan savaşır bir yandan da kitap okur.

Savaş esnasında Bediüzzaman'ın düşmanlarına karşı davranışı da ayrı bir büyüklük göstergesidir. Bu yıllarda Doğu'da Ermenilerle çeşitli çatışmalar yaşanmaktadır. Ermeniler, birçok Müslüman köyünü basarak yüzlerce insanı öldürmüşler, Müslümanlar ise ellerindeki az imkânlarla onlara karşı koymaya çalışmışlardır. Böylesi bir çatışma esnasında ordu birliklerinin başında Bediüzzaman bulunmaktadır. Bediüzzaman'ın komuta ettiği birlik, çatışmada üstün gelmiş ve birçok Ermeni esir alınmıştır. Bediüzzaman askerlerine:

– Hepsini bir tarafa toplayın, güvenlik içinde sahiplerine teslim edin, diyerek Ermeni çocuklarına hiçbir şekilde dokunulmadan onların anne babalarına teslim edilmesini ister.

Askerleri Bediüzzaman'a:

– Ama Üstadım, nasıl olur? Onlar bizim çoluk çocuğumuzu öldürdüler. Bizi yerimizden yurdumuzdan ettiler, derler.

Askerlerin bu sözü üzerine Bediüzzaman, Müslüman'ın hiçbir zaman masum insanlara kıyamayacağını belirten şu cümlelerini söyler:

– Hayır, onlar öldürdü, diye bizim öldürmemiz doğru olmaz. Masum çocuklara ve kadınlara zarar vermek bizim kitabımızda yazmaz. Buna dinimiz izin vermez. Şimdi söylediğim şeyi aynen uygulayın!

Bediüzzaman'ın bu tavrı, bölgede çatışan Ermeniler ile Müslümanlar arasında barış havasının esmesine imkân tanır. Beklemedikleri bu davranış karşısında büyük şaşkınlık yaşayan Ermeniler:

– Madem Molla Said bizim çocuklarımıza dokunmadı. Biz de bundan sonra onların çoluk çocuğuna dokunmayacağız, derler.

Cephede savaştığı düşmanın savunmasız çocuklarına dahi sahip çıkacak kadar yüksek bir ahlâka sahip olan Bediüzzaman, çok çetin çatışmalara girmekten de çekinmez.

Bu çatışmaların en çetinlerinden biri Bitlis'te gerçekleşir. Bediüzzaman, askeriyle birlikte Bitlis'in korunmasında görev alır. Bu esnada Muş'un işgal edilmek üzere olduğu ve oradaki askerlerin otuz kadar top kurtardığı haberi Bitlis'e gelir. Vali, bu otuz topun Bitlis'e getirilmesiyle şehrin bir süre daha savunulabileceğini belirtir. Bu topları getirmek zor ama çok önemli bir görevdir. Bediüzzaman, bu tehlikeli göreve talip olarak:

– Öyleyse ben, ya ölürüm ya da o topları getiririm, der.

Üç yüz adamıyla yola çıkan Bediüzzaman, yolda Ruslarla çatışmaya girer. Çok kanlı çatışmalar gerçekleşir. Çatışmalar, bir haftadan fazla sürer. Yanındaki adamları henüz 16–17 yaşlarında olmalarına rağmen Bediüzzaman, korkusuzca düşmana saldırır. Yanında savaşanlardan biri, onun bu korkusuz tavrını görünce:

– Bu mermiler, sana neden tesir etmiyor, diye sorar.

Bunun üzerine Bediüzzaman:

– Allah insanı muhafaza ederse, top mermisi de insanı öldürmez, cevabını verir.

Uzun süren çatışmalarda otuz üç saat soğuk havada suyun içinde saklanmak zorunda kalırlar. Bir olayda Bediüzzaman'ın ayağı kırılır ve sonunda Ruslara, birkaç talebesiyle birlikte, esir düşer. Ruslar, kırık ayağına dokunduğunda hiçbir acıma emaresi göstermez. Rus komutanlara karşı korkusuzca ve âdeta onların komutanıymış gibi davranır. Bu tavırları, bir esir olmasına rağmen, Rusların Bediüzzaman'a büyük saygı duymasına vesile olur.

Daha sonra Bediüzzaman, talebeleriyle beraber Rusya Kosturma'daki esir kampına götürülür. İlmiyle, ahlâkıyla ve kahramanlığıyla kampta da herkesten farklı bir kişi olduğu anlaşılan Bediüzzaman'a kamptaki herkes saygı duyar. Sadece Müslümanlar değil; Müslüman olmayanlar da ona büyük saygı gösterirler. Burada Bediüzzaman ile bir Rus komutan arasında geçen şu olay, Bediüzzaman'ın hem kahramanlığını hem de bir âlim olarak onuruna verdiği önemi göstermektedir:

Rus Çarı'nın dayısı ve Kafkasya Cephesi'ndeki Rus

kuvvetlerinin başkomutanı Nikola Nikolaviç, esir kampını teftiş için gelir. Bütün esirler, komutanı görünce ayağa kalkarlar. Bediüzzaman ise kalkmaz. Komutan, ikinci defa Bediüzzaman'ın yanından geçer. Bediüzzaman yine ayağa kalkmaz. Üçüncü defa geçer, Bediüzzaman yine istifini bozmaz. Bunun üzerine General, tercümanı aracılığıyla:

– Beni tanımadılar mı, diye sorar.

Bediüzzaman cevap verir:

– Evet, tanıdım. Nikola Nikolaviç, Çar'ın dayısıdır. Kafkas Cephesi Başkomutanı'dır.

– O hâlde niçin ayağa kalkmadı?

– Hayır, affetsinler. Ben kendilerine hakaret etmiş değilim. Ben dinimin emrettiğini yaptım.

– Dinin ne emrediyor?

– Ben Müslüman âlimiyim. Kalbimde iman vardır. Kendisinde iman olan bir şahıs, imanı olmayan şahıstan daha üstündür. Ben onun için ayağa kalksaydım, kendi kutsal değerlerime saygısızlık etmiş olurdum. Bundan dolayı ayağa kalkmadım.

– Şu hâlde, bana imansız demekle benim şahsımda hem ordumu, hem de milletimi ve Çar'ı aşağılamış oluyor. Derhâl savaş mahkemesi kurulsun ve yargılansın!

Generalin verdiği emir üzerine savaş mahkemesi kurulur. Birçok subay Bediüzzaman'a gelerek, General'den özür dilemesini, aksi takdirde idam cezası alabileceğini söylerler. İnancından taviz vermek istemeyen Bediüzzaman, aracılara şu cevabı verir:

– Ben ahiret diyarına göçmek ve Allah Resûlünün

huzuruna varmak istiyorum. Bana bir pasaport lazımdır. Ben imanıma ters bir harekette bulunmam.

Bunun üzerine kurulan savaş mahkemesinde yargılanan Bediüzzaman, idama mahkûm edilir. Hüküm yerine getirileceği zaman, son görevini yapmak için izin ister. Bediüzzaman'ın yerine getireceği son vazife, abdest alarak namaz kılmaktır.

Bediüzzaman namaz kılarken Rus General gelir. Bediüzzaman'ın namaz kılışını seyreden General, yaptığının büyük bir hata olduğunu anlayarak Bediüzzaman'a şunları söyler:

– Beni affediniz. Bu hareketi, beni aşağılamak için yaptığınızı zannediyordum. Hakkınızda kanuni işlem yaptırdım. Fakat şimdi anlıyorum ki siz bu hareketinizi gerçekten imanınızın bir gereği olarak yaptınız. Hakkınızda verilen karar iptal edilmiştir. Dindarlığınız ve dinî samimiyetiniz takdire şayandır. Sizi rahatsız ettim. Tekrar tekrar rica ediyorum, beni affediniz.

Bediüzzaman'ın bu tavrı, kendi hayatı pahasına İslâm'ın şerefini korumaya çalıştığını göstermektedir. En ağır şartlarda dahi kendi onurundan ve İslâm'ın şerefinden taviz vermez.

Ölümün Gölgesinde Firar ve Vatana Dönüş

Bediüzzaman, esarette bulunduğu dönemde vaktinin büyük kısmını Kosturma'daki bir camide ibadet ederek geçirir. Volga nehrinin kenarında bulunan bu camide ibadet ederken, içinde bulunduğu şartlardan ve yaşadığı olaylardan dolayı bir anlık ümitsizlik hisseder. Hemen ardından "Allah ne güzel vekildir." manasındaki âyet diline gelir ve bu ümitsizlikten kurtulur. Sonra da bu esaretten firar etmeye karar verir. Rusların gözetimi altında bulunan bu yerden firar etmek, her an ölümle burun buruna gelmek demektir. Üstelik Bediüzzaman, Rusça bilmediğinden kaçış esnasında çevresindeki insanlardan yardım istemesi de mümkün değildir. Ancak o, ölümü göze alarak bu kamptan firar eder. Çok uzun mesafeleri, hatta bin bir tehlike altında Volga nehrini de geçerek Varşova'ya varır.

Volga nehrini geçmek hiç de kolay değildir. Bediüzza-

man, Volga nehrinin yanına geldiğinde Ali Haydar adlı bir Türk subayıyla karşılaşır. Nehri geçmeleri gerekmektedir ancak herhangi bir vasıta yoktur. Türk subayı, nehri nasıl geçeceklerini düşünürken Bediüzzaman ona yardımcı olabileceğini söyler. Durumdan bir şey anlamayan subay:

– Hiçbir vasıta yokken bu kadar derin nehirden nasıl geçeceğiz, diye sorar.

Bediüzzaman:

– Sen bana iyice tutun, gözünü kapat ve asla açma, der.

Bediüzzaman'ın sözlerinden bir şey anlamayan subay, başka çaresi de olmadığından Bediüzzaman'ın dediklerini yaparak ona sımsıkı sarılır. Nehri geçmeye başlarlar. Bir süre sonra subay, geldiklerini düşünür ve gözlerini açar. Gözlerini açmasıyla bir anda suya düşer. Bunun üzerine Bediüzzaman:

– Sana gözlerini açmamanı söylemiştim, neden açtın, diyerek sitem eder.

Neyse ki kıyıya yaklaşmışlardır. Bediüzzaman, subayın kolundan tutarak onu kıyıya doğru çeker ve sahile çıkarır.

Şaşkınlığını üzerinden atamayan subay, bir yandan Bediüzzaman'a teşekkür ederken bir yandan da ne olup bittiğini anlamaya çalışır. Subayın teşekkürleri karşısında Bediüzzaman:

– Kardeşim tamam! Kendini yorma. Allah'ın izni ve yardımıyla nehri geçtik. Haydi, yolun açık olsun, diyerek normal şartlarda nehri geçmek mümkün değilken Allah'ın yardımıyla geçmelerinin mümkün olduğunu söyler.

Bu olay gibi daha birçok kerametvari olay yaşayarak zorluklarla dolu yolları aşar ve İstanbul'a doğru yol alır. 1918 yılının Haziran ayında Viyana ve Sofya üzerinden uzun ve zor bir yolculuktan sonra İstanbul'a gelir. İstanbul'da bir kahraman gibi karşılanır. Bütün devlet adamları ve paşalar, onu ziyaret etmek isterler. Bediüzzaman'ı karşılamak için meydanda toplanan insanlara dönemin genelkurmay başkanı Enver Paşa:

– Bu hocayı görüyor musunuz? Doğu'daki savaşlarda Ruslara karşı koyan, bu hocadır, diyerek Bediüzzaman'ın gösterdiği kahramanlıkları anlatmak ister.

Enver Paşa, halkın önünde gösterdiği bu saygıyla yetinmeyerek Bediüzzaman'ı yüksek bir makama getirmek ister. Bediüzzaman'ı genelkurmay başkanlığına davet eder.

Enver Paşa:

– Nasılsınız? Ne yapıyorsunuz hocam, diye sorduktan sonra ona bir makam vermek istediğini belirtince Bediüzzaman:

– Eğer bana dünyevi bir kazanç için görev verecekseniz istemem. İlme ait bir hizmet varsa başka. Benim şimdi istirahata ihtiyacım var. Çünkü esarette çok zulüm ve meşakkat çektim, diyerek cevap verir.

Enver Paşa ise kendisi için illa bir hizmet yapmak istediğini söyleyince Bediüzzaman, savaş cephelerinde yazdığı İşârâtü'l- İcaz adlı eserinin basılmasına yardımcı olabileceğini söyler.

1918 yılının başında İslâm dünyasının yaşadığı sıkın-

tılara çözüm üretmek, yeni gelişmeler doğrultusunda İslâm'a yönelecek saldırılara ilmî cevaplar vermek maksadıyla o zamanki adıyla Darü'l- Hikmeti'l- İslâmiye adlı bir Yüksek İslâm Akademisi kurulmuştur. Mehmet Akif Ersoy, Elmalılı Hamdi Yazır gibi dönemin meşhur âlimlerinin yer aldığı bu akademiye Bediüzzaman da davet edilir ve üye seçilir. Buradaki vazifesine karşılık olarak kendisine belli bir maaş ödemesi yapılır. Bediüzzaman, bu maaştan kendi ihtiyaçları kadarını ayırarak, diğer kısmını yeğenine, saklaması için verir. İhtiyacı dışında olan parayı hak etmediğini düşünerek biriktirdiği bu parayla bir hayır hizmeti yapmayı düşünmektedir. Ancak bir gün yeğeninin bu biriktirilen paraları harcadığını öğrenince ona çok kızar ve şöyle der:

– Bu para bize helâl değildir. Çünkü milletin malıdır. Parayı niçin harcadın? Ben de parayı saklama görevinden seni alıyorum.

Yine bu dönemde kurulan ve bugün de varlığını devam ettiren Yeşilay Cemiyeti'nin kurucu üyeleri arasında yer alır. O, bir yandan İslâm âleminin ilmî ve siyasi sıkıntılarıyla uğraşırken bir yandan da içki, sigara ve kumar gibi kötü alışkanlıkların önüne geçmek için çaba sarf etmektedir.

1920 yılının Mart ayında İstanbul İngilizler tarafından işgal edilince Bediüzzaman, bu işgale karşı bütün gücüyle durur. Her fırsatı değerlendirerek işgalin son bulmasına çalışır. Kahramanca mücadelesi, İngilizlerin öfkesini çekmektedir. İngilizlere yardım eden bazı vatan hainleri Bediüzzaman'ın yerini ihbar eder. Bir gün Ayasofya mey-

danında Süleyman adlı talebesiyle gezerken, yakalanmalarına ramak kalır. Yakalanacakları korkusuyla heyecanlanan talebesi Süleyman'a:

– Süleyman, sen arkamdan gel. Peşimi bırakma, der.

Bir yandan da Yasin sûresinin " Biz hem önlerinden bir set, hem arkalarından bir set çektik. Böylece onları sarıverdik. Artık göremezler." mealindeki âyetini okur. Bunun üzerine çevresini saran düşmanlar, Bediüzzaman'ı ve talebesini göremezler. Bediüzzaman ile talebesi eve varınca Bediüzzaman talebesine:

– Süleyman ne anladın bu işten, diye sorar.

Süleyman:

– Efendim, bilmiyorum, der.

Bunun üzerine Bediüzzaman şunları söyler:

– İşgal kuvvetleri beni vurmak için emir almışlar. Ben seni kurtarmak için böyle yaptım. Ben sana acıdım. Çünkü senin silâhın yoktu. Yoksa ben, onlardan on tanesini sıraya dizmiş ve hedefe almıştım. Ben ölene kadar onlardan en az on tanesini öldürürdüm.

Bu olay, Bediüzzaman'ın sadece ilimde değil, kahramanlıkta da çok yüksek bir noktada durduğunu göstermektedir.

Bediüzzaman 1919 yılının Eylül ayında çok önemli bir rüya görür. Rüyasında âlimlerden, evliyalardan oluşan yüksek bir meclise davet edilir. Bu mecliste İslâm dünyasının, Osmanlı Devleti'nin geleceğiyle ilgili konuşulmaktadır. Bediüzzaman'a da bu yönde sorular yöneltilir. Oradaki birçok insanın aksine Bediüzzaman, ümit doludur. Ümitsizlik içinde gördüğü insanlara, şu tarihî sözünü söyler:

– Ümitvar olunuz. Gelecekte en yüksek ve gür seda İslâm'ın sedası olacaktır.

İstanbul'da işgal kuvvetlerine karşı korkusuzca mücadele eden Bediüzzaman, Ankara'da başlayan Kuva-yı Milliye'nin devletin kurtuluşuna hizmet edeceğini düşünerek Ankara'ya hareket eder. 9 Kasım 1922'de Millet Meclisi'nde yapılan resmi bir karşılama ile Meclis'e gelir. Milletvekilleri kendisine büyük bir saygı gösterirler. Antalya milletvekili Rasih Efendi:

– Bediüzzaman Molla Said Efendi Hazretleri'nin kürsüye teşriflerini ve dua etmelerini kendilerinden rica ederiz, diyerek Bediüzzaman'ı kürsüye davet eder.

Bediüzzaman, bu davet üzerine kürsüye gelir ve Milli Mücadele'de şehit düşenler ve gazi olanlar için dua eder. Milli Mücadele'nin başarıya ulaşması için niyazda bulunur. Bu dua, milletvekilleri üzerinde büyük tesir uyandırır. Gerek Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmalarla gerekse Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde gösterdiği faaliyetlerle Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasında birinci derecede rol oynar. O, sadece savaşın kazanılmasının yetmeyeceğini, aynı zamanda insanların ahlâken ve dinî yaşayış itibariyle Müslümanlığa yakışır şekilde hayat sürmeleri gerektiğini düşünür. Nitekim Ankara'da bir yandan Milli Mücadele'nin başarıya ulaşması için çaba sarf ederken bir yandan da milletvekillerinin ahlakî ve dinî yaşantıları üzerinde durur.

Ankara'ya geldiğinde Millet Meclisi'ndeki birçok milletvekilinin namaz kılmadığını görür. Bunun üzerine:

– İslâmiyet'te, imandan sonra en yüksek hakikat namazdır, diyerek namaz kılmanın önemini anlatır.

Ona göre Milli Mücadele'yi kazanmak isteyen insanlar öncelikle kendi hayatlarında İslâmî ölçülere dikkat etmelidirler. Nitekim bu konuşmasından sonra milletvekilleri arasında namaz kılanların sayısında büyük oranda artış olur.

Ankara'da kendisine çok büyük makamlar teklif edilir. Bütün Doğu vilayetlerinin genel vaizliği, o güne göre çok büyük bir miktar olan üç yüz liralık maaş, özel köşk gibi birçok maddî imkân kendisine sunulur. Ancak o, her şeyin İslâm'a uygun bir şekilde olmasını istemektedir. Ne var ki bazı olaylar arzu ettiği şekilde gerçekleşmez. Bunun üzerine kendisine sunulan imkânlara rağmen Ankara'dan ayrılmaya karar verir ve 29 Nisan 1923'te Van'a döner.

Cumhuriyetin ilânından sonra birçok din âlimi, sürgüne gönderilmiş veya idam edilmiştir. Birçoğu da artık burada yaşayamayacaklarını düşünerek Türkiye'yi terk etmiştir. Ancak Bediüzzaman, bütün zor şartlara rağmen insanlara İslâm'ın güzelliklerini, Allah'ın varlığını, birliğini anlatmanın gerekli olduğuna inanır ve burada kalır. Aktaracağımız şu olay, onun şahsî durumundan önce milletini düşündüğünü ortaya koymaktadır:

Dönemin önde gelen âlimlerinden Şeyh Enver Efendi, bir at ve bir elbise ile Bediüzzaman'ın yanına gelir ve şöyle der:

– Said! Bunları al, beraber sınırı geçelim. Orada bir yerlere yerleşir, ibadetle meşgul olur, rahatımıza bakarız.

Bu teklifi Bediüzzaman:

– Siz gidin, ben gelmeyeceğim, diyerek reddeder ama Şeyh ısrar eder:

– Ama bizi buralardan sürecekler. Seni de buradan gönderecekler. Çok sıkıntı çekeceksin. Gel, beraber gidelim. Hizmetimizi gittiğimiz yerde de yaparız.

Bediüzzaman, bütün ısrarlara rağmen teklifi reddeder ve:

– Siz serbestsiniz, gidebilirsiniz. Ben elimden gelse daha içerilere gitmeye çalışacağım, der.

Şeyh Enver Efendi, Bediüzzaman'ın yanından ayrılır. Yolda Bediüzzaman'ın talebesi Ali Çavuş'u görür. Bu sefer Ali Çavuş'a:

– Ali Çavuş, ne yapın edin Bediüzzaman'ı buradan kurtarın. Onu yakalayacaklar, diyerek Bediüzzaman'ı ikna etmesini ister.

Ali Çavuş, Şeyh'e:

– Siz kendi başınızın çaresine bakın, kendinizi kurtarın. Üstad gelmez, deyince Şeyh Enver, derdinin kendisi olmadığını, Bediüzzaman'ın kurtulması olduğunu söyleyerek:

– Ali Çavuş, siz Üstad'ı tanımamışsınız ve daha tanımıyorsunuz. Size yemin ederim ki seksen tane benim gibi Şeyh Enver'i eritseler daha Üstad'ın bir parmağını tamamlayamazlar. Beni onunla kıyaslamayın, onu kurtarmaya çalışın.

Bediüzzaman, gelecekte yaşayacağı sıkıntıları tahmin etmesine rağmen, esas ihtiyacın burada olduğunu düşünerek Türkiye'den ayrılmaz.

Bediüzzaman, bu tarihe kadarki hayatını 'Eski Said Dönemi' olarak görür. Bu dönemde siyasetle ilgilenmiş, millete bu şekilde hizmet edileceğini düşünmüştür. Ancak yaşanan olaylar sonunda, siyaset yolunun millete hizmet etmek için çok iyi bir yol olmadığını görerek siyasetten uzaklaşma kararı alır. Bu yeni dönemini 'Yeni Said Dönemi' olarak niteler.

YENİ SAİD DÖNEMİ

Erek Dağı'ndaki Medrese

Bediüzzaman, dünyadaki gelişmeleri çok iyi okumuştur. Yirminci yüzyılda insanlığın en büyük probleminin iman olduğunu görerek, insanlara imanı anlatmanın her şeyden önemli olduğuna kanaat getirmiştir. Bundan sonraki derslerinde talebelerine devamlı olarak iman hakikatlerini anlatmıştır.

Bir yandan talebelerine iman hakikatlerini anlatan Bediüzzaman, bir yandan da kendi manevî yaşantısına çok dikkat eder. Van'da Erek Dağı'nın tepesindeki medresesinde hem ilim öğretir hem de çok az yiyip çok az uyuyarak hep ibadet eder. Öyle ki namaz kılmaktan ve oturup dua etmekten ayakları yara olur. Talebeleri biraz dinlenmesini isteyince:

– Kısa ömürde, kısa dünyada, ebedî hayatı kazanmaya gelmişiz. Hem burada rahat oturayım hem cenneti isteyeyim, olmaz böyle şey! Onun için cesaret edemiyorum

rahat oturmaya, cevabını verir.

Erek Dağı'ndaki medresesinde kaldığı dönemde birçok önemli olay yaşanır. Bunlardan biri, Bediüzzaman'ın korkusuzluğunu ve kâinatta hiçbir şeyin başıboş bulunmadığını gösteren şu olaydır:

Bediüzzaman, talebesi Molla Hamid'i dereden su almaya gönderir. Dere, vahşi hayvanların da bulunduğu tehlikeli bir yerdir. Ama suyu çok güzel olduğundan Bediüzzaman, bu dereden su getirilmesini ister. Bir gün Molla Hamid:

– Efendim, ben dereye inmeye korkuyorum, der.

Bediüzzaman niye korktuğunu sorunca:

– Efendim, o derede her türlü vahşi hayvan var. Bana saldırmalarından korkuyorum, cevabını verir.

Bunun üzerine Bediüzzaman:

– Korkma! Git! Hiçbir şey olmaz, der.

Molla Hamid, hocasının sözünü dinleyerek gider ve dereden su alıp gelir. Bediüzzaman, talebesine:

– Ne gördün, diye sorar.

Talebesi:

– Hiç bir şey görmedim, Efendim, der.

Bunun üzerine Bediüzzaman, insanın cesur olması gerektiğini söyler ve bir hatırasını da anlatarak talebelerine şu dersi verir:

– Geçen sene bir vakitte kalkmış, elbiselerimi giyiyordum. Kapıdan bir hayvan girdi. Önce köpek zannettim. Bana doğru gelmeye başladı. Baktım kurt. O zaman kendi kendime "Bu hayvanın niyeti ne olabilir?" diye düşündüm.

Kurt, karşımda durdu ve bana bakmaya başladı. Yarım saat kadar öyle bakıştık durduk. Sonra döndü, çekip gitti. Ben onun bu hâlini şöyle değerlendirdim. Sanki kendi kendine şöyle diyordu: " Bu kadar yanında durdum. Bana bir ikramda bulunmadın. Ben de sana minnet etmiyorum. İşte gidiyorum. Asıl rızık verici olan Allah'ın sofrasında rızkımı arayacağım."

Bediüzzaman konuşmasının devamında talebelerine şu nasihatte bulunur:

– Görüyorsunuz ki elimizde hiçbir silâhımız yok. Eğer bu hayvanlar başıboş bulunsalar, Allah'ın iradesi dışında kalsalar, hepimizi paramparça ederler. Onun için korkmayın, her şey Allah'ın emriyle hareket ediyor.

Bediüzzaman'ın siyasetten uzaklaşıp tamamen çağın imansızlık hastalığıyla uğraşacağını söylemesi, aslında onun 'müceddit' kimliğiyle ilgili bir husustur. Onun hem bu yaşına kadar yaptıklarını hem de bundan sonra yapacaklarını daha iyi anlamamız için 'mücedditliğin' ne olduğuna bakmamız lâzımdır.

İslâmiyet'te, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve sahabi efendilerimizden sonra, aslında dine ait olmayan ancak insanların dinde var olduğunu sandığı bazı yanlış inanç ve düşünceler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bir de her çağın kendine göre bazı problemleri olmuştur. İşte hem dinde olmayan ancak insanların dinde var olduğunu zannettiği bazı yanlış inançları ortadan kaldırmak hem de o çağın problemlerine cevaplar vermek için her yüzyılda bir büyük âlim gelmektedir. Bu âlime 'yenileyici'

manasına gelen 'müceddit' denir. Müceddit, İslâm'a aykırı hiçbir şey yapmaz. İlmiyle ve ahlâkıyla herkesin takdirini ve hayranlığını kazanır. Bu yüzyıldaki müceddidin Bediüzzaman olduğu, o dönemdeki birçok âlim tarafından dile getirilmiştir.

Zira Bediüzzaman'ın müceddit olduğu daha o doğmadan önce söylenmiştir. Bediüzzaman'ın doğduğu sene, dönemin önde gelen âlimlerinden Osman Halidî:

– İmanı kurtaran bir müceddit çıkacak; o da bu sene doğacaktır, diyerek Bediüzzaman'ın müceddit olduğunu haber vermiştir.

Yine o dönemin önde gelen âlimlerinden Ali Rıza Efendi de Bediüzzaman'ın müceddit olduğunu ifade etmiştir. Bediüzzaman'ın müceddit olduğunu haber veren âlimlerden biri de Sultan Abdülhamit'e namaz kıldıran ve sarayda imamlık yapan Hasan Sarıkaya'dır. Hasan Sarıkaya:

– Bu asrın imam ve müceddidi Bediüzzaman Hazretleri'dir. O sadece âlim değil. Her asrın bir müceddidi var. Bu asrın müceddidi de Bediüzzaman'dır, demiştir.

Buna benzer bir başka tespiti, yine o dönemin önde gelen âlimlerinden olan ve Kahramanmaraş müftülüğü vazifesinde de bulunan Hafız Ali Efendi yapar. Hafız Ali Efendi:

– İki yüz senedir dünyaya böyle birisi gelmemiştir. Bundan sonra geleceği de meçhul, diyerek onun müceddit olduğunu söylemiştir.

Hayatının bundan sonraki dönemine baktığımızda yaşadığı bütün sıkıntılara, karşısına çıkan bütün engellere rağmen İslâm'ın hakikatlerini anlatmaktan geri durma-

ması ve ilmiyle herkesten üstün olması, bu değerlendirmelerin zaman tarafından da doğrulandığını göstermektedir.

Bediüzzaman, saydığımız bu özelliklerinin sonucu olarak hem kendi manevî yaşantısına hem de talebelerinin yaşantısına çok büyük önem vermiştir. Tabiatta var olan her şeye Allah'ın bir mucizesi olarak yaklaşır ve talebelerinin de bu şekilde yaklaşmasını ister. Onlara bir karıncayı bile incitmemelerini öğütler. Talebeleriyle arasında geçen şu iki olay onun ne kadar hassas bir ruh yapısına sahip olduğunu göstermektedir:

Bir gün talebelerine:

– Ben ibadet ile meşgul olacağım. Siz gidip biraz gezin, der.

Talebeleri bir müddet gezip yanına döndüklerinde, ne yaptıklarını anlatmaya başlarlar. Bir talebesi:

– Yolda gelirken bir kertenkeleyi öldürdüm, der.

Bu duruma çok üzülen Bediüzzaman talebesine:

– Evini harap etmişsin, diye kızar.

Bunun üzerine talebesi ile arasında şu konuşma geçer:

– Bizde yedi kertenkele öldürenin bir hac sevabı kazanacağını söylerler.

– Gel, otur bakalım. Konuşalım ve kimin haklı kimin haksız olduğunu anlayalım. O hayvan sana saldırdı mı?

– Hayır, saldırmadı.

– Elinden bir şeyini aldı mı?

– Hayır, almadı.

– O hayvanın rızkını sen mi veriyorsun?

– Hayır!

– Senin toprağında, bağında bahçende mi geziyordu?

– Hayır!

– O hayvanı sen mi yarattın!

– Hayır!

– Peki, bu hayvanların niçin yaratıldığını biliyor musun?

– Hayır, bilmiyorum.

– Allah, bu hayvanı senin öldürmen için mi yarattı? Bu hayvanların yaratılmasında binlerce fayda ve hikmet var. Onu öldürmekle büyük hata etmişsin.

Sürgünler ve Takipler

Van'daki medresesinde günlük politik olaylardan uzak bir şekilde ilimle ve ibadetle meşgul olan Bediüzzaman, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Doğu'da patlak veren Şeyh Said isyanına şiddetle karşı çıkar. Şeyh Said adında biri çıkarak Kürtlerin kendilerine mahsus bir devlet kurmaları gerektiğini söyler ve Bediüzzaman'dan kendisini desteklemesini ister. Bediüzzaman ise Şeyh Said'e şiddetle karşı çıkar ve yüzlerce yıldır Türk ve Kürt milletinin bir arada yaşadığını ve asla ayrılık düşünmediklerini, ayrılık düşünenlerin hainlik etmiş olacağını söyleyerek onun teklifini reddeder.

Bediüzzaman, isyana karşı çıkmasına ve isyanla hiçbir ilgisinin bulunmamasına rağmen 1925 yılının Şubat ayında önce İstanbul'a ardından Burdur'a sürgün edilir.

Bu yolculuk esnasında da Bediüzzaman'ın manevî büyüklüğünü ortaya koyan olaylar meydana gelir. Bedi-

üzzaman'ın yanında askerler devamlı olarak nöbet tutmaktadır. Geceleri uygun yerlerde konaklama yapılır. Bediüzzaman, hem gece hem gündüz bütün vaktini ibadetle geçirir. Bu konaklamaların birinde komutana:

– Beni yalnız bir odaya bırakın, geceleri kimseyi rahatsız etmek istemem, diyerek yalnız bırakılmasını rica eder.

Böylece rahatça ibadet edebilecektir. Komutan bir askeri çağırarak:

– Oğlum, Hocaefendi'nin kapısında bu gece sen bekleyeceksin, der.

Asker:

– Emredersiniz komutanım, diyerek Bediüzzaman'ın bulunduğu yere gider.

Bediüzzaman, nöbetçi askere:

– Yat uyu yavrum, sen rahatına bak, diyerek onun istirahata çekilmesini; kendisinin ibadet edeceğini söyler.

Asker, kapının dibinde uyumaya başlar. Bir süre sonra Bediüzzaman, abdest almak için kalkar. Kilitli olan kapı kendiliğinden açılmış, Bediüzzaman dışarı çıkmıştır. Asker, bu duruma çok şaşırır. Bediüzzaman, şaşkınlık içinde olanları anlamaya çalışan askere:

– Vakit varken, biraz daha yat uyu, sabaha daha çok var, der.

Ardından ibriğine su doldurarak odasına döner. Asker, tekrar Bediüzzaman'ın kapısını kilitler ve uyumaya devam eder.

Bediüzzaman namaz kılmaya başlar. Sanki tek başına değil de yüzlerce kişiyle kılmaktadır bu namazı. Kapının

önünde uyumakta olan asker, içeriden sesler duyar. Oysaki Bediüzzaman içeride yalnızdır. Asker, olanlara bir türlü anlam veremez. Bu hâlde sabaha kadar bekler. Bediüzzaman ise gece boyunca uyumadan ibadet eder.

Sabah olunca asker, doğrudan komutanına gider ve:

– Komutanım, bu Hocaefendi'nin kapısında artık beklemek istemiyorum. Ben kapısını kilitliyorum, kapı açılıyor. Namaza kalkıyor. Kendisiyle birlikte sanki binlerce insan namaz kılıyor. Korkarım ki Hoca uça, diyerek kendisinin bu görevden azledilmesini ister.

Bunun üzerine Bediüzzaman'ın manevî gücünün farkında olan komutan, askere biraz da şakavari bir üslupla:

– Oğlum, Hocaefendi uçarsa, sen de eteğine yapış ve nereye giderse sen de onunla git, der.

Bediüzzaman, Burdur'da yaklaşık sekiz ay kalır. Buradayken birçok insan onu ziyarete gelir. Ziyarete gelenlerden biri de Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Hamdi Kasapoğlu'dur. Hamdi Kasapoğlu ziyarete giderken, Bediüzzaman'ın Arapça bilip bilmediğini de test etmek ister. Ziyaret esnasında bir sayfalık Arapça bir yazıyı Bediüzzaman'a uzatarak:

– Lütfen bunu okur musunuz, der.

Kâğıda çok kısa bir süre bakan Bediüzzaman:

– Bakın bakalım aklımda kalmış mı, diyerek kâğıtta yazılı olan her şeyi kelimesi kelimesine ezberden okumaya başlar.

Bediüzzaman, Burdur'da bir caminin köşesinde yapılan küçücük bir odada kalmasına rağmen bazı insanlar

ondan rahatsız olur ve onu karalamak için bazı yalanlar uydururlar. Dönemin genelkurmay başkanı Fevzi Çakmak Burdur'a gelince, bu tür şikâyetler kendisine iletilir. Bediüzzaman'ı eskiden beri tanıyan ve onun ilmini, ahlâkını, vatan sevgisini bilen Fevzi Çakmak:

– Bediüzzaman'dan bir zarar gelmez. İlişmeyiniz, hürmet ediniz, diyerek valiyi ve diğer yöneticileri uyarır.

Risale-i Nur'un Kapısı: Barla

Devrin yönetimi, onun Burdur gibi bir şehir merkezinde tehlikeli olabileceğini düşünmektedir. Bu sebeple önce Isparta'ya ardından Isparta'nın Eğirdir ilçesine bağlı Barla kasabasına sürgün edilmesine karar verilir. Eğirdir'den Barla'ya götürülürken Bediüzzaman'a bir jandarma eşlik etmektedir. Eğirdir'deki yöneticiler, jandarmaya:

– Bak oğlum, bu Hocaefendi'yi alıp Barla'ya götüreceksin. Bu zat meşhur Bediüzzaman Said Efendi'dir. Vazifen çok mühimdir. Onu karakola teslim edince, evrakları imzalatır, durumu da buraya bildirirsin, diye emir verirler.

Bu emir üzerine Bediüzzaman'ı Barla'ya götürmek üzere yola çıkılır. Jandarma, Bediüzzaman'dan çok etkilenir. Çünkü Bediüzzaman etrafındaki herkeste bir saygı hissi uyandırmaktadır. Bediüzzaman'ın vakur şahsiyeti karşısında onu bir esir gibi götürmekten utanan jandarma, Bediüzzaman'a:

– Hocam, sen benim büyüğümsün. Kusura bakma, ne yapayım, vazifemdir, der.

Bediüzzaman da ona vazifesini yapmasını söyler. Yolculuğun geri kalan kısmını jandarma şu şekilde anlatmaktadır:

– İskeleye geldik, orada bir kayıkçı ile anlaştık. Kayıkçı parasını Bediüzzaman'ın kendisi çıkarıp verdi. Sonra, on kuruş vererek bir kilo çekirdeksiz üzüm aldırdı. Kayığa binerken elinde bir sepeti, sepetin içinde bir çay demliği, birkaç bardak, bir tane seccade, diğer elinde de Kur'ân-ı Kerîm vardı... Göl, yer yer buz tutmuştu. Önde, kayıkçının biri, elinde uzun bir sopa ile buzları kırarak yelkenli kayığa yol açıyordu. Bediüzzaman, yolda bize birer parça kuru üzüm ve pestil ikram etti. Dikkatle hâline bakıyordum; son derece sakin ve ağırbaşlı idi. Etraftaki dağları ve gölü seyrediyordu. Parmakları ince uzun idi. Parmakları, sanki içinde elektrik yanıyor gibi pırıl pırıl parlıyordu.

İkindi namazının vakti girmişti. Kayıkta namaz kılmak istedi. Kayığın yönünü kıbleye çevirdik. "Allahü Ekber" diye bir ses duydum. Ömrümde bu şekilde heybetli ve haşmetli bir tekbir alışı ilk defa orada işittim. Öyle bir tekbirle namaza durdu ki hepimiz ürperdik. Hâli hiçbir hocanın hâline benzemiyordu. Namazı bitiren Bediüzzaman, bize dönerek " Teşekkür ederim kardeşim, zahmet ettiniz." dedi. Çok nazik ve efendi bir insandı. İki saatlik bir göl yolculuğundan sonra Barla iskelesine çıktık. Bu esnada kayıkçı, korucunun tüfeğini alarak orada bulunan keklikleri vurmak istedi. Fakat Bediüzzaman " Şimdi bahar yakındır. Bunların yavrulama mevsimidir. Yazıktır,

isterseniz vazgeçin bu işten." diyerek ateş etmesine mani oldu. Keklikler de havalandı, başımızın üstünden bizi takibe başladılar. Barla'ya kadar üzerimizden ayrılmadılar. Üzerimizde dönüp durdular.

Barla, iki dağın arasındaki bir vadiye kurulmuş ve dünyayla irtibatı fazlaca olmayan küçük bir kasabadır. Bediüzzaman'ı buraya gönderenler, onun burada yalnız kalarak ölüp gideceğini ummuşlardır. Ancak sonraki olaylar, onların bu umutlarını boşa çıkarmıştır.

Bediüzzaman, Barla'da boş durmaz. Yine çok az yer ve çok az uyur. Vaktinin çoğunu ibadet ve zikirle geçirir. Barla'nın etrafını gezer, tabiattaki güzellikleri seyreder, bunları yaratan Allah'ı zikreder. Bir yandan da eserlerini yazmaya devam eder. Barla'da ilk olarak ölümden sonra dirilmenin nasıl olacağını anlattığı Onuncu Söz'ü yazar.

Barlalılar, Bediüzzaman'a sahip çıkarlar. Ona hizmet için fırsat kollarlar. Ama Bediüzzaman, kendisine hizmet edilmesine razı olmaz. Mesela, Barla'ya ilk gittiğinde kendisini bir süre misafir eden Muhacir Ahmet adlı kişinin çocukları çorba getirdiğinde mutlaka o çorbanın parasını verir. Parasını vermediği hiçbir şeyi yemez.

Barla'da yalnız kalan Bediüzzaman'ın ziyaretçisi az olmakla beraber yine eksik olmaz. Bir gün Eğirdir'den çoğu devlet memuru olan birkaç kişi onu ziyarete gelir. Gelen misafirlerin yanında iman noktasında zayıf olan bir eczacıyla bir de doktor vardır. Yolda giderken eczacı, arkadaşlarına:

– Mademki Allah var diyorsunuz, Allah kötülüğü niçin yarattı, diye sorar.

Arkadaşları eczacıyı ikna edemeyince:

– Daha fazla konuşma, yoksa seni göle atarız. Barla'ya gidiyoruz. Orada Bediüzzaman'a sor. O sana bu sorunun cevabını verir, derler.

Misafirler, önce belediye başkanının evine giderek Bediüzzaman'a kendisini ziyaret etmek istediklerini, bir haberciyle haber verirler. Ziyareti kabul eden Bediüzzaman, misafirlerini ayakta karşılar ve:

– Benim sizi ziyaret etmem gerekirken, siz ziyaretime geldiniz, der.

Ardından da gelen misafirler daha herhangi bir soru sormadan, Allah'ın kötülüğü neden yarattığı konusunu açarak:

– Şimdi size şerrin nasıl hayır olabileceğini anlatacağım, der ve şu örneği verir:

– Kangren olmuş bir kolu kesmek kötülük değil, hayırdır. Çünkü kol kesilmezse vücudun tamamı gidecek. Demek ki Allah, bu kötülüğü hayır için yaratmıştır, der.

Sonra, gelen misafirlerden doktor ve eczacıya dönerek:

– Siz doktor ve eczacısınız, bunları daha iyi bilirsiniz, der.

Bediüzzaman'ın verdiği örnekle konuyu anlayan ve yanlış düşündükleri sonucuna varan doktor ve eczacı, son söyledikleri karşısında ise bütünüyle büyük bir şaşkınlık yaşarlar. Bediüzzaman, kendilerine dönerek onların doktor ve eczacı olduklarını söylemiştir. Oysaki ne geldiklerinde ne de daha öncesinde kendilerinin doktor ve eczacı olduğu, Bediüzzaman'a söylenmemiştir. Bediüzzaman ayrıca şu örneği de verir:

– Bir hindinin altına yumurta konsa ve bu yumurtaların birkaç tanesi bozulsa, diğerlerinden hindi çıksa bu iş kötüdür, denilebilir mi? Çünkü yumurtadan çıkan her hindi, beş yüz yumurta kıymetindedir.

Konuşmasına devam eden Bediüzzaman, derin tıbbî konuları da açarak onlar hakkında da bilgi verir. Kalbin tıbbî izahını yapar. Dinledikleriyle kafasındaki sorulara cevap bulan doktor, Bediüzzaman'ın yanından ayrıldıktan sonra şaşkınlığını ve hayranlığını:

– Ben kalbin bu kadar güzel ilmî bir izahını profesörlerden bile dinlememiştim, şeklindeki cümleleriyle dile getirir.

Bediüzzaman, Barla'da bulunduğu dönemde yaz aylarını Barla'ya yaklaşık üç saat mesafede bulunan Çam Dağı'nda geçirir. Burada bir katran ağacının üstüne çıkarak saatlerce zikir yapar, Allah'ın yarattığı mucizeleri seyreder. Yine çok az yer ve çok az uyur. Günlük yemeği küçük bir ekmek parçasıdır. Ekmeğini, Barla'dan Sıddık Süleyman adlı talebesi getirmektedir. Bir gün başka bir talebesiyle yine Çam Dağı'nda ibadet ve zikir yaptıktan sonra Bediüzzaman talebesine:

– Git, ekmek getir, der.

Talebesi de:

– Senin yanında bu dağda beraber dua etmek istiyorum, der.

Talebesinin bu isteğini kabul eden Bediüzzaman:

– Allah'a tevekkül ederiz, kal, der.

Ardından ikisi birlikte yürümeye başlarlar. Bediüzzaman, talebesine:

– Kardeşim, bir parça çay yap, diyerek talebesinin çay hazırlamasını ister.

Talebesi çay yaparken Bediüzzaman bir ağacın altına oturarak içinden şöyle geçirir:

– Küflenmiş bir parça ekmeğimiz var, bu akşam ancak ikimize yeter. İki gün nasıl yapacağız?

Bu şekilde düşünürken başını çevirir ve dibinde oturduğu ağacın dalları arasında bir ekmek görür. Talebesine:

– Müjde! Cenâb-ı Hak bize rızık gönderdi, diyerek sevincini belli eder.

İkisi de bu duruma çok şaşırır. Çünkü ekmeğin böyle parçalanmadan orada durması normal şartlar altında olacak bir şey değildir. Çünkü yaklaşık bir aydır o tepeye Bediüzzaman'dan başkası çıkmamıştır. Ekmeği alarak Allah'a hamd ederler. Bu ekmek onlara tam iki gün yeter. İki gün sonra Sıddık Süleyman, ekmek getirir.

Barla'da yaşanan bir başka olay, Bediüzzaman'ın insanlar üzerinde nasıl etkili olduğunu ve kâinata nasıl farklı baktığını göstermektedir:

Talebeleri, Bediüzzaman'ı bir yere götürmek için bir adamdan atını ödünç isterler. Adam:

– Atım benim için çok kıymetlidir. Onu kimseye emanet edemem, diyerek bu teklifi reddeder.

Ancak Bediüzzaman'ın talebeleri ısrar edince, kendisinin de beraber gitmesi koşuluyla kabul eder. Bediüzzaman, atın sahibiyle ilgilenir. Adını, mesleğini sorar. Adam, mesleğini:

– Fırıncılık, deyince Bediüzzaman:

– Fırını ne ile ısıtıyorsun, diye sorar.

Adam:

– Dağda ağaç mı yok Hocam, der.

Bunun üzerine Bediüzzaman:

– Olmaz! Yemyeşil ağaçları odun yapmak olmaz, der.

Adam, köyde başka türlü fırıncılık yapılamayacağını söyleyince Bediüzzaman:

– Dağdan ağaç keserek fırın yakmak uygun değildir. Yeşilliği tahrip etme. O güzel ağaçlara kıyma. Onların her biri, Allah'ın eseri ve harika sanatıdır. Sen bu meslekten vazgeç, ben senin rızkın ve sıhhatin için dua edeceğim, diyerek adamın ağaç keserek fırıncılık yapmamasını ister.

Bediüzzaman'ın bu tavsiyesini dinleyen adam, fırıncılığı bırakarak başka iş yapar. Hayatı boyunca hiçbir ekonomik sıkıntı çekmeden rızkını kazanır.

Kâinatla bu şekilde çok özel ve farklı bir ilişki kuran, kâinattaki her şeyi Allah'ın yarattığı bir sanat olarak gören Bediüzzaman'a kâinattaki varlıkların da özel bir saygısı vardır. Şu olay, onun kâinattaki varlıklarla herkesten nasıl farklı bir ilişki kurduğunu anlatmaktadır:

Bediüzzaman, Barla yakınlarında bir tepede namaz kılmaktadır. Bu esnada bir yılan ona doğru yaklaşmaktadır. Bediüzzaman'ın sırtı yılana dönüktür. Yılanın Bediüzzaman'a yaklaştığını gören talebeleri, çok heyecanlanırlar ve yılanın onu sokarak zehirleyeceğinden korkarlar. Ama Bediüzzaman, namaz kılmakta olduğundan ve onu namaz kılarken rahatsız etmek asla mümkün olmayacağından heyecan ve korkuyla beklerler.

Yılan iyice yaklaşır ve başıyla Bediüzzaman'ın cübbesine dokunmaya başlar. Korku ve heyecan devam etmektedir. Yılan, bir süre sonra tekrar başını Bediüzzaman'ın cübbesine dokundurur. Bunun üzerine namazını ve duasını bitiren Bediüzzaman, yılana dönerek:

– Sen biraz daha sabredemez misin, der.

Ardından talebesi Zübeyir Gündüzalp'e:

– Zübeyir, kaldır, der.

Zübeyir Gündüzalp, seccadeyi kaldırınca yılan seccadenin altında bulunan deliğe girer. Meğer Bediüzzaman'ın seccadesi yılanın deliği üzerine koyulmuştur. Yılan, Bediüzzaman'dan âdeta yuvasına girmek için izin istemektedir.

Bediüzzaman, iktisatlı olmaya da çok büyük önem verir ve talebelerinin israfta bulunmasına asla müsaade etmez. Bir gün Barla'da kendisini ziyarete gelenler için talebesi Sıddık Süleyman'a:

– Kardeşim, misafirlerimize çay ikram edelim, der.

Bunun üzerine Sıddık Süleyman, çayı demler ve misafirlere ikram eder. Çaylar içildikten sonra yarım şeker kalır.

Sıddık Süleyman:

– Bunu ne yapsam ki diye aklından geçirirken bir işe yaramayacağını düşünerek boş bir bardağa atar.

Bunu gören Bediüzzaman'ı büyük bir sıkıntı basar, çok üzülür. Ardından talebesine:

– Kardeşim, yirmi kişiye daha çay verseydin de böyle yapmasaydın, o zaman ruhum bu kadar sıkılmazdı. Çünkü sen iktisatlı davranmadın, diyerek tasarruflu olmanın ve israf etmemenin önemini anlatır.

Barla, aynı zamanda Bediüzzaman'ın çağın imansızlık hastalığına karşı bir ilâç olarak kaleme aldığı Risale-i Nurlar'ın yayılmaya başladığı yerdir. Bediüzzaman, Risale-i Nurlar'da Allah'ı yok sayan ilim anlayışına karşı aklı ve mantığı da kullanarak ikna edici cevaplar vermiştir. O dönemde dinle ilgili herhangi bir şey yayınlamak mümkün olmadığından Bediüzzaman, eserlerini talebelerine küçük kâğıtlara gizlice yazdırır ve çevre köylere gönderir. Risale-i Nurlar, kısa zamanda bütün Türkiye'de etkili olmaya başlar. Binlerce insan yaşadıkları imansızlık hastalığına, Bediüzzaman'ın sunduğu reçetelerle deva bulur. Bu durum, devrin yönetimini oldukça rahatsız etmiştir. Bunun sonucu olarak 25 Nisan 1935'te Bediüzzaman ve bazı talebeleri tutuklanarak Eskişehir'e sürgün edilir.

Çilenin Bir Başka Durağı: Eskişehir

Bediüzzaman ve talebelerini suçlu bulmak için olmadık yollar denenir. Bu dönemde yaşanan bir olay, Bediüzzaman'ın ve talebelerinin nasıl ve hangi gerekçelerle tutuklandıklarını da gösterir.

Jandarmalar, şüphelendikleri her evi basarak ararlar. Girdikleri bir evde Bediüzzaman'ın Ramazan ayıyla ilgili yazdığı bir kitapçık bulurlar. Kitapçığın dışında, "Ramazan'a aittir." yazmaktadır. Jandarmalar, bu yazıdaki "Ramazan'ı" bir kişi zannederek hemen aramaya başlarlar. Yapılan incelemeler sonunda yakın köylerde Ramazan adlı bir kişi tutuklanır. Olayla hiçbir ilgisi olmayan sadece adı Ramazan olduğu için tutuklanan adam, neye uğradığını şaşırır.

Adam:

– Siz beni tutukladınız ama ben okuma yazma bile bil-

miyorum. Risale-i Nur'un yüzünü dahi görmedim. Bahsettiğiniz kitapçıktan haberim bile yok. Bediüzzaman'la bir kere bile olsun görüşmedim, diyerek derdini anlatmaya çalışır.

Devrin yöneticileri, Bediüzzaman'a ait ne varsa yok etmeyi kafalarına koyduklarından Bediüzzaman'la hiçbir ilgisi olmayan bu saf köylüyü tutuklayarak hapse atarlar. Hapiste Ramazan'la karşılaşan Bediüzzaman, Ramazan için çok üzülür ve:

– Sevgili kardeşim, hakkını helâl et, der.

Zavallı köylü, iki aya yakın hapiste kaldıktan sonra söz konusu kitap incelemeye alınır. Kitap incelendiğinde, Ramazan ayıyla ilgili bir kitap olduğu anlaşılır ve tutuklanıp hapse atılan Ramazan'la hiçbir ilgisinin olmadığı fark edilir. Sonunda köylü Ramazan serbest bırakılır.

Bediüzzaman ve talebeleri, işte bu olayda görülen trajikomik suçlamalarla çok ağır şartlarda dokuz aya yakın hapiste tutulur. Bediüzzaman, bir hücrede tek başına kalır. Kışın dondurucu soğuğunda bile ısınacak bir şey verilmez. Yiyecek on günde bir verilir. Bütün bu ağır şartlara rağmen Bediüzzaman ve talebeleri, diğer insanların huzurunu bozacak işlerden sakınırlar. Zamanlarının tümünü ibadet ve Allah'ı zikretmekle geçirirler. Hapiste bulunan birçok suçluyla diyalog kurarak onları kötü alışkanlıklarından döndürürler. Kısa zamanda hapishane bir medrese gibi işlemeye başlar.

Bu dönemde hapiste yaşanan birkaç olay, herkesi şaşkın bırakır. Bir gün savcı çarşıda gezerken Bediüzzaman'ı

da çarşıda görür. Hapiste olan birinin çarşıda geziyor olmasından dolayı çok hiddetlenir. Hemen hapishaneye koşarak müdüre bağırır:

– Müdür Bey, Bediüzzaman'ın çarşıya çıkmasına nasıl izin verirsiniz? Onu az önce çarşıda gördüm. Böyle bir şey nasıl olur?

Bu duruma bir anlam veremeyen hapishane müdürü yeminler ederek Bediüzzaman'ın tek kişilik bir hücrede tutulduğunu, kapısında devamlı nöbetçi olduğunu, kapısının çok iyi kilitlendiğini, bundan dolayı kaçmasının asla mümkün olmadığını anlatır ve:

– İsterseniz gidip beraber bakalım, der.

Savcı ile müdür, Bediüzzaman'ın tutuklu bulunduğu hücreye gelince onun ibadet etmekte olduğunu görürler. Savcı, az önce çarşıda gördüğü ve kendinden önce gelip buraya girmesi mümkün olmayan bir insanın nasıl olup da hücresinde bulunduğuna akıl erdiremez. Şaşkınlık içinde oradan ayrılır.

Benzer bir olay, Bediüzzaman'ın hapishane müdüründen bir ricada bulunması ama bu ricanın kabul edilmemesi üzerine yaşanır:

Bediüzzaman, bir gün hapishane müdüründen:

– Benim bugün mutlaka Ak Cami'ye gitmem lazım. Cuma namazını orada kılmak istiyorum. Bundan dolayı izin verir misiniz, diyerek izin ister.

Hapishane müdürü, tutuklu bulunan birinin dışarı çıkmasının mümkün olmadığını belirterek Bediüzzaman'a olumsuz cevap verir. Bir yandan da Bediüzzaman'ın mü-

barek bir zat olduğunu bildiğinden ona izin verememenin ezikliğini yaşar. İçinden, "Gidip Bediüzzaman'a neden izin veremediğimi söyleyeyim de hem özür dileyeyim hem de gönlünü alayım." diye geçirir. Bediüzzaman'ın kaldığı koğuşa geldiğinde büyük bir şaşkınlık yaşar. Çünkü Bediüzzaman içeride yoktur. Hemen orada bulunan nöbetçiye:

– Bediüzzaman nereye gitti, diye bağırır.

Ne olduğunu anlamayan nöbetçi asker:

– Bediüzzaman içeride Müdür Bey. Sizin de gördüğünüz gibi kapı kilitli. Dışarı çıkması mümkün değil, diyerek cevap verir.

Ardından içeri bakınca o da Bediüzzaman'ın, kaldığı koğuşta olmadığını fark eder. Ortada kaçmaya ait en küçük bir iz bile yoktur. Üstelik bir insanın, kapısında yirmi dört saat askerin beklediği ve kapısının devamlı kilitli olduğu bu koğuştan kaçması da imkânsızdır. Ama Bediüzzaman'ın o anda koğuşta olmadığı da bir gerçektir. Hapishanede büyük bir telâş başlar. Herkes Bediüzzaman'ı aramaya koyulur.

Müdürün aklına, Bediüzzaman'ın sabah Ak Cami'ye gitmek için izin istediği gelir ve koşarak camiye gider. Bediüzzaman camide en ön safta namaz kılmaktadır. Müdür, caminin avlusunda durarak Bediüzzaman'ın dışarı çıkmasını bekler. Namaz biter, camiden bütün cemaat çıkar. Ama çıkanlar arasında Bediüzzaman yoktur. İyice korkuya kapılan müdür, bu sefer yine koşarak hapishaneye gider. Doğruca Bediüzzaman'ın kaldığı koğuşu kontrol etmeye koşar. O esnada Bediüzzaman, koğuşunda namaz

kılmaktadır. Gördükleri karşısında büyük şaşkınlık yaşayan müdür, ne olup bittiğini anlamaya çalışır. Bediüzzaman'ın normal bir insan olmadığına, çok mübarek bir kişi olduğuna dair inancı iyice pekişir.

Bu tür kerametler, Bediüzzaman'ın hayatında çokçadır. Ancak o, her şeyden önce Kur'ân'ın hakikatlerinin anlaşılmasını ister. Eskişehir'de bulunduğu bu dönemde genç bir avukat ile arasında geçen şu olay, onun bu arzusunu göstermektedir.

Genç avukat, Bediüzzaman'ın ününü duymuş ve onunla tanışmak istemiştir. Bu maksatla yanına gidip elini öptükten sonra:

– Efendim, sizin için birçok kerameti vardır, diyorlar. Hâlbuki ben sizden bir keramet görmedim. Eğer gerçekten keramet gösterme gücünüz varsa bana da bir keramet gösterir misiniz? Mesela, şu elinizdeki tespihi kendi kendine yürütebilir misiniz, diyerek ondan bir keramet göstermesini ister.

Bunun üzerine Bediüzzaman genç avukata şu hikâyeyi anlatır:

– Bir adamın çok sevdiği bir tek oğlu varmış. Adam, çok sevdiği, bu oğluna bir hediye almak için onu büyük bir kuyumcu dükkânına götürmüş. Kuyumcu dükkânında bin bir çeşit mücevher, elmas, altın varmış. Oğlu hangisini beğenirse fiyatına bakmadan alacakmış. Bu kuyumcu dükkânında, dükkân sahibi, dükkânını süslemek için tavana çeşitli renklerde balon asmış. Çocuk dükkâna girer girmez, balonlara bakmış ve "Baba ben bu balonlar-

dan isterim." diye ağlamaya başlamış. Oğlunun bu isteğine şaşıran baba, "Oğlum, ben sana çok pahalı ve kıymetli mücevherler, elmaslar almak için seni buraya getirdim." demişse de çocuk kararından vazgeçmemiş ve " Ben balon isterim." diye ısrar etmiş.

Hikâyeyi bu şekilde anlatan Bediüzzaman, genç avukata dönerek sözlerini şöyle devam ettirir:

– Ben Kur'ân'ın elmas ve mücevher dükkânının bekçisiyim. Ben baloncu değilim. Benim dükkânımda, benim pazarımda, Kur'ân'ın ölümsüz elmasları var. Ben bunlarla meşgulüm. Ben Kur'ân nurunu ilan ediyorum, balonculuk yapmıyorum.

Kastamonu'daki Yedi Yıl

Bediüzzaman, 1936 yılının bahar aylarında Eskişehir'den Kastamonu'ya sürgün edilir. Eskişehir'de hapishanede kaldığı sürede birçok sıkıntıyla uğraştığından vücudu büyük zararlar görür. Ama ona karşı kin besleyen devrin yöneticileri onun peşini bırakmazlar. Kastamonu'da üç ay polis karakolunda kalır. Karakolda kaldığı dönemde Kastamonu'nun büyük camilerinden Nasrullah Camii'nin avlusundaki çay ocağını işleten ve 'Çaycı Emin' diye tanınan talebesiyle tanışır. Bediüzzaman'ın hemşehrisi olan Çaycı Emin, Bediüzzaman'ı gördüğünde büyük bir etki altında kalır. Oysa Bediüzzaman:

– Benimle görüşme, sana da zarar verirler, diyerek onu ikaz eder.

Çaycı Emin, ne olursa osun onunla görüşüp onun talebesi olmalıyım diye düşünerek Bediüzzaman'ı ziyarete gider. Bediüzzaman, karakolda kaldığından devamlı olarak gelip gitmek için bir bahane bulunmalıdır. Bu sorunu,

Bediüzzaman'ın bir teklifi çözer. Çaycı Emin, Bediüzzaman'ın karakolda yattığı yatağını satın alacak, ardından tekrar Bediüzzaman'a kiralayacaktır. Çaycı Emin de kirayı almak için her gün Bediüzzaman'ın yanına gelecek, böylece hem onu görecek hem de ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Bu satış işlemi yapılır. Çaycı Emin de her gün karakola gelerek hem kirayı alır hem de Bediüzzaman'ın hizmetlerini görür. Bediüzzaman, ücretini ödemediği bir hizmeti asla kabul etmez. Nitekim Çaycı Emin'e aldırdığı her şeyin parasını öder.

Üç ay karakolda kaldıktan sonra, tam karakolun karşısında bir ev tutulur ve Bediüzzaman bu eve taşınır. Ev, yirmi dört saat polis gözetimi altındadır. Bediüzzaman, şehrin yüksek yerlerine giderek buralarda hem eser yazmayı hem de ibadet ve zikir yapmayı çok sevmektedir. Bediüzzaman'ın bu gidişlerinde bir polis onu devamlı olarak takip eder. Bütün bu baskılara rağmen Bediüzzaman, yazdığı Risale-i Nurlar'la çok geniş bir etki alanı meydana getirir. Kısa zamanda aynen Barla'da ve Eskişehir'de olduğu gibi Kastamonuda' da birçok insan Bediüzzaman'a talebe olmak için gelir. Kastamonu'da yaşanan şu birkaç olay, hem onun burada nasıl bir etki alanı meydana getirdiğini hem de mübarek şahsiyetini göstermektedir:

Bir gün Bediüzzaman, devamlı olarak gittiği Kastamonu Kalesi'ne gider ve kalenin yüksek burçlarından birine oturarak Allah'ı zikretmeye başlar. Bu esnada aşağıdan sabaha kadar içki içip sarhoş olan bir adam geçmektedir. Bu adam sarhoşluğun da verdiği etkiyle bir günah işlemeye gitmektedir. Sarhoş, Bediüzzaman'ın oturduğu bur-

cun önüne geldiğinde âdeta çakılır kalır, tek adım atamaz. Göz göze gelirler. Bediüzzaman, sarhoşa seslenir:

– Kardeşim, geriye dön. O kötü yere gidip de başka bir günah daha işleme. Evine git, yıkan, temizlen. Namazını kıl ve Allah'a, yaptığın hatalardan ve işlediğin günahlardan dolayı tevbe et.

Neye uğradığını şaşıran sarhoş, Bediüzzaman'ın sözlerinden sonra evine gider. Abdest alarak namaz kılar ve tevbe ederek bir daha o günahları işlememeye söz verir. Nitekim hayatı boyunca da bu günahlardan hep uzak durur.

Bu olaya benzer bir başka olayda da Bediüzzaman'ın bir insanın kötü yoldan uzaklaşmasına vesile oluşuna şahit oluruz:

Kastamonu'da 'Araçlı Deli Mümin' adıyla anılan bir kabadayı vardır. Kastamonu'nun Araç ilçesinden olan Mümin, deli olduğundan değil kabadayı olduğundan ve gözü kara olduğundan bu unvanı almıştır. Kastamonu'daki herkes Araçlı Deli Mümin'den şikâyetçidir. Çünkü yol kesmekte, insanların paralarını zorla almaktadır. İçki içip etrafına zarar vermektedir. Öyle ki içkinin ve kumarın tesiriyle birkaç kişiyi de öldürmüş; bu suçlarından dolayı uzun süre hapis yatmıştır. Kısacası Kastamonu'da herkesin illallah ettiği ve görmek istemediği biridir Araçlı Deli Mümin.

Çaycı Emin, her zamanki gibi sabah ezanları okunmadan Bediüzzaman'ın sobasını yakmak için onun evine gider. Kapıya yaklaştığında sarhoşluktan sızıp kalmış birini görür. Yakından bakınca kapının eşiğinde sızan kişinin Araçlı Deli Mümin olduğunu anlar. Bir anda çok öfkelenir ve:

– Sen ne arıyorsun burada? Niçin geldin buraya? Yine mi çok içtin? Kimin kapısında, kimin eşiğinde olduğunu biliyor musun, diye bağırır.

Araçlı Deli Mümin'in, sarhoş olmasına rağmen, aklı başındadır. Çaycı Emin'e yalvarmaya başlar:

– Ben tevbe ettim. Bana dua edin. Ne olur Bediüzzaman beni de talebeliğe kabul etsin!

Çaycı Emin Bediüzzaman'a giderek durumu anlatır. Bediüzzaman da:

– Tamam, kardeşim, gelsin, der.

Deli Mümin, Bediüzzaman'ın yanına gelerek tevbe ettiğini söyler ve kendisinden dua ister. Bediüzzaman da nasihatlarda bulunarak onu gönderir. Bu olaydan sonra, öncesinde herkesin görmekten korktuğu Deli Mümin melek gibi bir insan olur. Bütün kötü alışkanlıklarını bırakır ve hayatı boyunca bir Müslüman'a yakışır şekilde doğru ahlâk üzere yaşar.

Bediüzzaman'ın yanına gelenler sadece yaşı büyük insanlar değildir. Lise talebeleri de onun yanına gelerek sorular sormakta, cevaplarını almaktadırlar. Bu ziyaretlerden birinde lise talebeleri Bediüzzaman'a:

– Okulda öğretmenlerimiz ders verirken Allah'tan hiç söz etmiyorlar. Bize Allah'ı hiç anlatmıyorlar. Siz bize Allah'ın varlığını anlatır mısınız, diye sorarlar.

Bediüzzaman, gençlere hem Allah'ın varlığını ispat eden hem de her şeyde Allah'ın varlığına ait bir delil bulunduğunu ifade eden şu önemli cevabı verir:

– Sizin okuduğunuz ilimlerin her biri kendilerine

mahsus bir dille ve yöntemle devamlı olarak Allah'tan bahsetmekte, O'nu tanıtmaktadır. Siz, Allah'tan bahsetmeyen öğretmenleri değil, bu ilimleri dinleyiniz. Mesela, bir eczanede bulunan onlarca ilâç, bu ilâçları yapan çok usta bir eczacının, kimyacının varlığını gösterir. Bu ilâçların meydana gelmesi için bu işi yapacak eczacıya veya kimyacıya ihtiyaç vardır.

Aynı şekilde kâinata baktığımızda yüz binlerce mucizeli eser görürüz. Bunların meydana gelmesi için de bir eczacıya veya kimyacıya ihtiyaç vardır. Kâinattaki bütün bu varlıkları meydana getiren Allah'tır. Kâinattaki herhangi bir varlığa baktığımızda bu varlık, mucizeli varlığıyla Allah'ın varlığını kör gözlere bile ispat eder.

Bir başka örnek olarak şuna bakabiliriz: Mesela, bir fabrika binlerce çeşit kumaşı basit bir maddeden dokuyor, böylece usta bir sanatkâra, ustaya ihtiyaç vardır. O kumaşların varlığı, bir ustayı bize tanıttırır. Aynen öyle de kâinat denilen bu mükemmel fabrikada yüz binlerce mükemmel iş yapılmaktadır. Bu işlerin her biri Allah'ın varlığını ispat eder.

Cevabının devamında verdiği örneklerle Allah'ın varlığını ve birliğini bütün ilimlerin gösterdiğini, önyargısız bakan her insanın bu ilimler yardımıyla Allah'ın varlığını ve birliğini anlayabileceğini anlatır. Liseli öğrenciler, kafalarındaki sorulara cevap almış bir şekilde Bediüzzaman'ın yanından ayrılırlar.

Bediüzzaman eserlerini yazdıkça ve eserleri etrafa yayıldıkça yöneticilerin de ona karşı kinleri artmaktadır. Zira

onu daha önce Eskişehir hapishanesinde zehirlemişlerdir. Ona verilen zehir o kadar kuvvetlidir ki bir boğaya verilse boğayı anında öldürme gücüne sahiptir. Bu kadar etkili olan zehir, Allah'ın izniyle, Bediüzzaman'ı öldürmez. Ama onda zaman zaman çok acı çekmesine sebep olan rahatsızlıkların kalmasına yol açar. Onu bir zehirleme girişimi de Kastamonu'da bulunduğu bu dönemde olur.

Bediüzzaman, dağa veya kaleye gidip gelirken zaman zaman yolda bulunan bir bakkala uğramakta oradan bir şeyler almaktadır. Bunu fark eden yöneticiler, onu öldürmek için bir elmanın içine zehir şırınga ederler. Bakkalı da bu elmayı Bediüzzaman'a satması için ikna ederler. Bediüzzaman kaleye giderken yine bakkala uğrar. Bakkal, zehirli elmayı Bediüzzaman'a satar. Bediüzzaman, kaleye tek başına gittiğinden zehirli elmayı yediğinde etrafında kimse olmayacak, dolayısıyla kimse yardım edemeden ölüp gidecektir. Zehirli elma işini tezgâhlayanlar bu şekilde düşünmektedir ama durum öyle olmaz.

Çaycı Emin evinde otururken dışarıdan:

– Bediüzzaman seni çağırıyor, diye seslenen bir kadın sesi duyar.

Dışarı çıkıp bakınca kimseyi göremez. Meraklanır ve Bediüzzaman'ın evine gider. Evde olmadığını görünce "Dağa gitmiştir." diye düşünerek dağa gitmeye karar verir. Dağa varınca Bediüzzaman onu görür ve:

– Nereden çıktın sen, diye sorar.

Çaycı Emin de:

– Üstadım, siz çağırmışsınız, diye cevap verir.

Bunun üzerine Bediüzzaman:

– Hayır, ben çağırmadım, der.

Ama bu esnada Bediüzzaman zehrin etkisiyle hastalanır. Çaycı Emin, hemen Bediüzzaman'ı ata bindirir ve evine götürür. Bediüzzaman'ı muayene eden doktor, kuvvetli bir zehirlenmenin olduğunu ifade eder. Çaycı Emin, kendisini çağıran gaybî sesin Bediüzzaman'ın yardımına koşması için olduğunu anlar ve Allah'a şükreder.

Bediüzzaman'ın insanlarla ilişkisindeki en büyük gayesi, onları günahtan korumak, sevap işlemelerini sağlamaktır. O, hem söylediği sözlerle, hem hâli tavrıyla hem de etrafına yaydığı saygı duygusuyla insanları günahtan korumaya çalışır. O bazen insanlara tavsiyelerde bulunarak onları kötülükten korurken bazen de sadece hâl diliyle korur:

Bir gün Kastamonu'nun önde gelen kabadayıları şehrin dışında oturup içki içmektedirler. Bediüzzaman, tefekkür etmek üzere şehrin yakınında bir tepeye gitmektedir. Yanında talebesi Mehmet Feyzi de vardır. Bediüzzaman ve talebesi, içki içen insanların yanından geçerken Mehmet Feyzi, etrafa yaptıkları kötülükle nam salmış bu insanların Bediüzzaman'a zarar vermelerinden korkar. Bediüzzaman ve talebesi, adamların yanından geçip gider. Adamlar kendi aralarında konuşmaya başlarlar. Biri, diğerine:

– Sen bu hocayı tanıdın mı, diye sorar.

Arkadaşı cevap verir:

– Evet, tanıdım. Bu zat çok korkusuz biriymiş. Kur'ân'ın emirlerini kim olursa olsun tereddüt etmeden söylermiş.

Diğeri:

– Peki, bize neden bir iki çift laf etmedi, diye sorar. Arkadaşı:

– Belki bizde artık laf anlama kabiliyeti kalmadığını düşünerek söz söylemeye lüzum görmedi. Demek biz bitmişiz, tükenmişiz arkadaş, diyerek içinde bulundukları durumdan duyduğu pişmanlığı dile getirir.

Bu sözler üzerine oradakilerden biri, içki sofrasını toplayarak uzağa fırlatır ve:

– Hayır, arkadaş, biz de Müslüman'ız ve Müslüman kalacağız. Bu günahlardan bir an önce kurtulup Allah'a yönelecek ve O'nun emirlerine uyacağız. Yasakladıklarından da uzak duracağız. Bir daha bu pisliklere bulaşmayacağız. Kalkın gidelim, diyerek arkadaşlarını kaldırır ve şehre götürür.

Az önce içki içip günah işleyen bu adamlar, şehre gidip yıkanıp abdest alıp namaz kılarak tevbe ederler. Bir daha o günahlara bulaşmayarak Müslüman olmalarının gerektirdiği gibi bir hayat yaşamaya başlarlar.

Yaklaşık yedi buçuk yıllık Kastamonu hayatından sonra 1943 yılında Bediüzzaman yine tutuklanır. Birçok talebesi de tutuklanmıştır. Hem talebeleri hem kendisi Denizli hapishanesine gönderilir. Bediüzzaman önce Ankara'ya oradan Denizli'ye gidecektir. Yolculuk esnasında yaşanan şu olay, Bediüzzaman'ın insanlara hayır işletmek için her fırsatı değerlendirdiğini göstermektedir:

Askerlerin gözetiminde bir yolcu otobüsüyle Kastamonu'dan Ankara'ya gönderilen Bediüzzaman, yolda otobüs şoförüne:

– Şoför Efendi acaba otobüsü durdurabilir misiniz?

Dinde zorlama yoktur. Sadece yolculara bazı nasihatlerde bulunmak istiyorum, der.

Şoför teklifi kabul eder ve Bediüzzaman konuşmaya başlar:

– Bu gece çok büyük bir ihtimalle Kadir gecesidir. Diğer günlerde Kur'ân okunursa harf başına on sevap, Ramazan'da okunursa bin sevap, Kadir gecesinde okunursa otuz bin sevap vardır. Şimdi şu işi yaparsanız size beş sarı lira var, bunu kazanmak ister misiniz?

Yolcular:

– Evet, isteriz, derler.

Bunun üzerine Bediüzzaman konuşmasına devam ederek:

– Bu fani hayatta beş sarı lira kazanmak için bütün gücünüzü ve enerjinizi sarf ediyorsunuz. Sonsuz, ebedî bir hayat için azık hazırlamak istemez misiniz, der.

Yolcular bu teklife de:

– Evet, isteriz, diye cevap verirler.

Bediüzzaman da bunu kazanmaları için şunları söyler:

– Öyle ise şimdi her Müslüman üç ihlâs, bir fatiha, bir Âyet-el Kürsi okursa ebedî hayat için çok büyük bir azık hazırlamış olur.

Yolcular, Bediüzzaman'ın okumalarını istediği yerleri okuduktan sonra:

– Allah sizden razı olsun Hocam, diyerek sevap kazanmalarına vesile olduğu için Bediüzzaman'a teşekkür ederler.

Bir Medrese-i Yusufiye: Denizli

Bediüzzaman, Denizli'ye götürülmeden önce Ankara'ya götürülür. Ankara'da dönemin Ankara Valisi Nevzat Tandoğan, Bediüzzaman'la görüşmek ister. Bu maksatla Bediüzzaman'ı makamına çağırır. Nevzat Tandoğan, Milli Mücadele yıllarından beri Bediüzzaman'ı tanıdığından ondan çekinmektedir. Bununla beraber Bediüzzaman'a karşı saygısızca davranır. Bediüzzaman'dan başındaki sarığı çıkarmasını ve kendisinin vereceği şapkayı giymesini ister. Bu teklife çok kızan Bediüzzaman:

– Ben sizin ecdadınızı, atalarınızı temsil ediyorum. Ben münzevi, kendi hâlinde yaşayan yaşlı bir insanım. Münzevi bir şekilde yaşayan insanların kıyafetiyle uğraşılmaz. Hem ben hiç dışarı çıkmıyorum, siz çıkarıyorsunuz. Ben sarığımı çıkarmam. Bu sarık bu başla birlikte çıkar. Başından bulasın, diyerek zorlama sonucu kılık kıyafetini asla değiştirmeyeceğini belirtir.

Bu tartışmanın ardından Bediüzzaman oradan ayrılır. Önce Isparta'ya oradan da Denizli hapishanesine gönderilir. Vali, yaklaşık iki sene sonra makam odasında kafasına sıktığı kurşunla intihar eder. Böylece Bediüzzaman'ın "Başından bulasın." sözü gerçekleşmiştir.

Denizli hapishanesi, daha öncekiler gibidir. Burada da türlü sıkıntılar ve meşakkatler vardır. Bediüzzaman burada da zehirlenir. Ama Bediüzzaman ve talebeleri burada da boş durmayarak hapishanenin kısa zamanda bir medrese hâlini almasını sağlarlar. Türlü suçlardan hapse düşmüş insanlar, Bediüzzaman ve talebelerinin anlattıklarını dinledikten sonra kötü alışkanlıklarından vazgeçerler.

Denizli hapishanesinde Bediüzzaman ve talebeleriyle tanıştıktan sonra kötü alışkanlıklarından vazgeçen ve çok iyi bir insan hâline gelenlerden biri de Denizli'nin o dönemdeki meşhur kabadayılarından Hünkâr Süleyman'dır. Hapse girmeden önce herkesin çekindiği, ahlâksız ve kötü işler yapan bir adam olan Süleyman, hapis hayatından sonra büyük bir değişim yaşar ve kötü alışkanlıklarından eser kalmaz. Ondaki bu değişim kendisine sorulur:

– Sana ne oldu da bu kadar değiştin? Bediüzzaman'da ne gördün de ona bu kadar saygılı davranıyorsun?

O da şöyle cevaplar:

– Ben adam yaralamaktan sekiz ay hapse mahkûm olmuştum. Bir gece rüyamda Bediüzzaman, "Süleyman sen iyisin, ama çok gururlusun, nefsine çok güveniyorsun. Yakında cezanı çekeceksin." dedi. Ama o zaman daha Bediüzzaman'la tanışmamıştım. Rüyamda gördüğüm kişinin

Bediüzzaman olduğunu daha sonra anladım. Gerçekten de kısa zaman sonra hapishanede kavga çıktı ve kavgada bir adam öldürüldü. Bu olayda suçu bana yıktılar. Yargılama sonunda da bana yirmi dört sene ceza verdiler.

Bu şekilde Denizli hapishanesinde kalmaya başladığını anlatan Süleyman, konuşmasının devamında Bediüzzaman'la tanışması ve yaşadığı değişimle ilgili şunları söyler:

– Ben cezaevinde bulunuyordum. Bediüzzaman cezaevine gelince onun rüyamda gördüğüm kişi olduğunu anladım.

Bir süre sonra Bediüzzaman, Süleyman'a bir mektup yazarak:

– Burası hapishane değil, medresedir. Buranın idarecileri cehennem zebanisi değil, birer terbiyeci arkadaştır. Bugünden itibaren boy abdestinizi alarak tövbe edeceksiniz, der.

Bu mektup üzerine Süleyman, Bediüzzaman'ın dediklerini yapar ve kısa zamanda bütün kötü alışkanlıklarını bırakır.

Bediüzzaman, hapishaneden sonra bir süre de Denizli'nin merkezinde bulunan Şehir Oteli'nde kalır. Burada da ziyaretçileri eksik olmaz. Onu, Şehir Oteli'nde ziyarete gelenlerden biri, Cumhuriyet döneminin önde gelen düşünürlerinden Nurettin Topçu'dur. Nurettin Topçu'nun ziyarete gittiği gün Bediüzzaman'ın eserleri hakkında rapor hazırlayan 'bilir kişiler'in aleyhte hazırladıkları rapor konuşulmaktadır. Bediüzzaman'a isnatsız suçlar yöneltilmesine rağmen Bediüzzaman:

– Ben onları affettim, der.

Bu esnada otelin garsonu yemeği getirir. Bediüzzaman:

– Bunu fukaralara götür, diyerek yemeği kabul etmez.

Yemeği neden almadığını soran Nurettin Topçu'ya:

– Bir ekmeği on beş günde ancak bitirebiliyorum, diyerek çok az yemek yediğini söyler.

Bediüzzaman'ın yanında bir süre kalan Nurettin Topçu, onun yanından ayrıldıktan sonra hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirir:

– Çok mert ve cesur bir hâli vardı. Zekâsı olağanüstüydü. Kendini Allah'a vermişti. Dost düşman herkes ona hayrandı. Denizli'nin gecesi gündüzü olmuştu. Âdeta Denizli'yi fethetmişti… Denizli'de bulunduğu zamanlar, güneşin doğuşu gibi zamanlardı.

Risale-i Nurlar'ın Bir Başka Bahçesi: Emirdağ

Bediüzzaman'ın uzun süre bir yerde kalmasından rahatsız olan devrin yönetimi, onu Afyon'un Emirdağ ilçesinde ikamet etmeye mecbur eder. Afyon'a bağlı bu ilçe, Bediüzzaman'ın hayatında önemli bir yere sahiptir.

Emirdağ'da ilçenin merkezinde polis karakoluna ve belediye binasına yakın bir yerde tutulan evde kalan Bediüzzaman'ın her hareketi kontrol edilir. Yanına fazla kimsenin gidip gelmesine müsaade edilmez. Gidip gelenler rahatsız edilir. Emirdağ'da Bediüzzaman'a destek olan ailelerden biri ilçenin önde gelen ailelerinden Çalışkan ailesidir.

Çalışkan ailesinin ileri gelenlerinden Mehmet Çalışkan'ın on iki yaşında Ceylan adında bir oğlu vardır. Ceylan, oldukça zeki ve hareketli bir gençtir. Mehmet Çalışkan, oğlunu alarak Bediüzzaman'ın yanına gider. O esnada Abdülkadir Geylani'nin bir duasını okumakta olan Bediüzzaman gelen gencin adını sorunca:

– Ceylan, cevabını alır.

Bunun üzerine Geylan ile Ceylan'ın aynı olduğunu söyleyerek Ceylan'ın babasına:

– Oğlunu nereye koyacaksın, ne yapacaksın, diye sorar.

Babası:

– Çok parlak bir zekâsı var efendim. Okutmak istiyorum, diye cevaplar.

Buna cevaben Bediüzzaman, Ceylan'ın babasına şu teklifi yapar:

– Bak kardeşim! Benim çocuğum yok. Bu oğlunu bana ver. Benden hem iman dersi alsın hem de bana hizmet etsin.

Babası, Bediüzzaman'ın teklifini kabul ederek:

– Peki, efendim, siz nasıl isterseniz öyle olsun, der.

Ceylan'ı kendisine manevî evlat olarak alan Bediüzzaman, ona ilk ders olarak şunları söyler:

– Bak evladım! Her zaman doğru olacak, doğru davranacaksın. Her ne olursa olsun hiçbir şekilde yalan söylemeyeceksin. Sana bir milyon verirler. Böylece seni kandırarak bana ihanet etmeni isteyebilirler. Sen de bana ihanet edebilirsin. Ama eğer ihanet edersen adın sonsuza kadar kötü anılır.

Bu ilk dersi alan Ceylan Çalışkan, hayatı boyunca Bediüzzaman'a sadık bir talebe olur. Bediüzzaman mektuplarını Osmanlıca yazdığından Ceylan on beş gün gibi kısa bir zamanda eski yazıyı öğrenir ve Bediüzzaman'ın mektuplarını yazmaya başlar.

Bediüzzaman, çocuklara özel bir sevgi göstermektedir. Onları yanına çağırır, saçlarını okşar, onlara hediyeler ve-

rir. Onlara anlayacakları bir şekilde nasihatlerde bulunur. Bir gün evinde otururken evinin karşısında bulunan dükkânda iki kardeşin kavga ettiğini görür. Hemen bir talebesini göndererek kavga eden iki kardeşi yanına çağırır. İki kardeş, daha önce de Bediüzzaman'ın yanına gittiklerinden onu tanımaktadırlar. Bediüzzaman'ın onları çağırdığını duyduklarında çok heyecanlanırlar. Hemen abdest alarak Bediüzzaman'ın yanına çıkarlar. Bediüzzaman onlara:

– Siz kardeşsiniz. Birbirinizi çok sevmelisiniz. Kavga etmeniz çok kötü bir iştir. Beni mahcup ettiniz. Ben kendi kardeş ve akrabalarımdan ayrı düştüm. Senelerdir görüşemiyoruz. Siz birbirinizin kıymetini bilin ve birbirinizi üzmeyin, der.

İki kardeş, bir daha kavga etmeyeceklerine dair söz vererek Bediüzzaman'ın yanından ayrılır.

Devrin yönetimi, Bediüzzaman'ı Emirdağ'da da rahat bırakmaz. Evini yirmi dört saat gözetim altında tutup, eve girip çıkan insanlara rahatsızlık vermektedirler. Nitekim yöneticiler, üç sivil polisi özel olarak görevlendirerek Bediüzzaman'ın yanına giren çıkan herkesi kontrol etmelerini ve Bediüzzaman'ın halkın gözündeki saygın yerini sarsacak bir komplo kurmalarını isterler. Bu maksatla üç sivil polis Emirdağ'a gelerek Bediüzzaman'ın evinin karşısında bulunan kahvede oturmaya başlar. Bu üç sivil polisin Emirdağ'a geldiğinden sadece jandarma komutanı ile kaymakam haberdardır.

Polisler, kahvede otururken Bediüzzaman birkaç talebesini polislerin yanına gönderir. Talebeleri:

– Üstad'ın selâmı var, sizinle görüşmek istiyor, diyerek Bediüzzaman'ın davetini iletirler.

Üç polis de büyük bir şaşkınlık yaşar. Ama belli etmemeye çalışırlar. Buna rağmen grubun başında bulunan Abdurrahman isimli polis, Hasan isimli diğer polisi Bediüzzaman'ın yanına gönderir.

Hasan, Bediüzzaman'ın yanına gidince Bediüzzaman:

– Hoş geldin, adın ne, diye sorar.

Hasan:

– Ahmed, diyerek gerçek adını gizler.

Bu cevap üzerine Bediüzzaman ona:

– Bak evladım Ahmed, doğru söyleyeceğine söz ver, der.

Hasan:

– Söz veriyorum, deyince Bediüzzaman:

– Beni takip için, üç tane polis gönderildiğini haber aldım. Benim çok talebem ve dostlarım var. Eğer o üç polis iseniz bana söyleyin ki adamlarıma ve talebelerime tembih edeyim, size bir zarar gelmesin.

Hasan, polis olmadığı hususunda ısrar eder.

Bediüzzaman:

– Peki, öyle olsun, diyerek onu yolcu eder.

Ertesi gün, Bediüzzaman onları yine davet eder. Bu sefer iki polis gelir. Dün Hasan'a söylediklerini tekrar sorar ama onlar inkâr ederler. Bunun üzerine Bediüzzaman onlara, iman hakikatlerinden bahseder. Onlara ikramda bulunarak yolcu eder.

Bu polislerden biri hıncını alamayarak "Said Nursî talebesine bakkaldan içki aldırttı." diye bir kâğıt yazar ve

bunu Bediüzzaman'ın evinin yakınında bulunan ve içki satan bakkalın sahibine imzalatmak ister. Bakkal böyle bir şeyin asla olmadığını, yalan yere başkasını kötüleyemeyeceğini hele Bediüzzaman gibi bir insana asla iftira atamayacağını söyleyerek kâğıdı imzalamayı reddeder.

Salih isimli bu polis, o akşam arkadaşlarıyla içki içmek için bir dere kenarına gider. İçki içtikçe kendilerini kaybeden arkadaşlar birbirleriyle kavga etmeye başlarlar. Salih isimli polis çok kötü şekilde dayak yer. Arkadaşları onu hem döver hem de silâhını elinden alırlar. Bunun üzerine Salih, rütbesi düşürülerek başka bir yere gönderilir. Böylece Bediüzzaman'a atmak istediği iftiranın cezasını daha o günün akşamında çeker.

Kendisine olmadık sıkıntılar çektirmelerine rağmen Bediüzzaman, sadece insanların imanıyla ilgilenmiş, dinsizliğin yayılmasına engel olmaya çalışmıştır. Yine bir gün Emirdağ'da çok sevdiği tabiatı seyretmek, kâinata bakarak Allah'a tefekkür etmek maksadıyla evden ayılır. Genelde talebeleriyle beraber giderken bu sefer evden yalnız çıkar. Şemsiyesini alır ve yola koyulur. Ancak onu biran olsun rahat bırakmayanlar, bu sefer de peşine takılırlar. Kendisini, bir bekçiyle bir başçavuş izlemektedir. Bir derenin yanından geçerken, Bediüzzaman'a iyice yaklaşan başçavuş, hışımla Bediüzzaman'ın başındaki sarığa asılır ve sarığı aldığı gibi yere atarak:

– Haydi, karakola gidiyoruz, der.

Hayatı boyunca emniyeti koruyan Bediüzzaman, kendisine yapılan bu saygısızlığa rağmen, onlara şiddetle mu-

amelede bulunmaz. Eğilir, yerden sarığını alır ve bu iki kişinin arkasına düşerek karakola gider.

Bu esnada binbaşı olan bir talebesi Bediüzzaman'ı ziyarete gelmiş, ancak onu göremeyince hemen karakola koşmuştur. Karakolda Bediüzzaman'a yapılan muameleyi görünce başçavuşa:

– Seksen yaşındaki bir ihtiyardan ne istiyorsunuz? Utanmıyor musunuz ona eziyet etmeye, diye bağırır.

Bediüzzaman'ı karakoldan alan talebesi, koluna girerek onu eve doğru götürmeye başlar.

Yolda:

– Üstadım, yeter artık! Bunlara bir cevap verme zamanı hâlâ gelmedi mi, diyerek Bediüzzaman'dan kendisine yapılan bu eziyetlere bir cevap vermesini ister.

Talebesinin bu isteğine rağmen, Bediüzzaman'ın derdi başkadır. O zaten kendini düşünmemekte, insanların imanını düşünmektedir. Verdiği şu cevap onun, ne kadar büyük bir ruha sahip olduğunu göstermektedir:

– Kardeşim, biz yıkmaya değil, yapmaya geldik. İman kurtarmaya geldik. Bir kişinin imanı kurtulsun, biz cehennemde yanmaya razıyız.

Bediüzzaman'ın kendisi hiçbir anını boş geçirmediği gibi talebelerinin de bir anını boş geçirmesine razı olmaz. Şu olay, onun boş işlerle uğraşmaya hiç tahammülü olmadığını göstermektedir:

Bediüzzaman bir gün talebeleriyle yolda giderken yolun kenarında kalabalık bir grubun oturmakta olduğunu görür. Hararetli bir şekilde tartışan bu grubun neyi tartış-

tığını merak eder. Talebeleri:

– Efendim, bugün bayram olduğundan bayramla ilgili konuşuyorlardır, diyerek geçiştirirler.

Bediüzzaman ısrar eder:

– Zübeyir gitsin, dinlesin, haber getirsin. Ben ileride bekleyeceğim, der.

Bunun üzerine Zübeyir Gündüzalp isimli talebesi kalabalığın yanına gider ve kısa zamanda döner.

Bediüzzaman:

– Niçin çabuk geldin ve ne öğrendin, diye sorar.

Talebesi:

– Üstadım, bayram dolayısıyla konuşuyorlar. Lüzumsuz toplantı ve gereksiz konuşmalar var. Onun için hemen geldim.

Kalabalığın lüzumsuz konular üzerine konuştuğunu öğrenen Bediüzzaman, talebesine şu ihtarı yapar:

– Eğer sen orada fazla kalsaydın, duydukların seni meşgul etse ve kalbin de o konuşmaların etkisi altında kalsaydı, muhakkak ki seni hizmetimden men edecektim!

Bediüzzaman, bulunduğu yerlerde halkın üzerinde uyandırdığı büyük saygı sayesinde insanların barış içinde yaşamalarına da katkıda bulunur. Emirdağ ile komşu ilçe olan Bolvadin arasında zaman zaman iddialı futbol maçları oynanmaktadır. Oldukça heyecanlı geçen bu maçlardan birinde atılan bir gol sayılmayınca tartışma başlar. Tartışma kısa zamanda taşlı sopalı kavgaya dönüşür. Olay zorlukla yatıştırılır. Birçok yaralı olur. Herkes evine döner. Kavga bitmiş, ancak insanların hıncı bitmemiştir. Ertesi

gün Emirdağ'da aslen Bolvadinli olan bir tüccarın dükkânı taşlanır. Bunun üzerine kavga yeniden başlar. Onlarca genç birbirine girer. İşte tam bu esnada Bediüzzaman, olayı öğrenir. Hemen evinden çıkarak kalabalığın bulunduğu yere gider ve yüksek sesle bağırmaya başlar:

– Kardeşlerim! Ne yapıyorsunuz? Sizler iki komşu ilçenin insanlarısınız. Kardeşsiniz. Niye kavga ediyorsunuz?

Bu sözler üzerine kargaşa durulur, sesler kesilir. İnsanlar sessizce Bediüzzaman'ı dinlemeye başlarlar. Bediüzzaman konuşmasına devam eder:

– Birbirinizin kusurunuzu görmemelisiniz. Birbirinizi affetmelisiniz. Paylaşamayacak neyiniz var? Eğer barışıp dağılmazsanız, ben burayı terk ederim.

Bediüzzaman'ın bu kararlı sözleri halkın üzerinde büyük tesir uyandırır. Bediüzzaman'ın şehirlerini terk etmesi, Emirdağlılar için dayanılamayacak bir kayıptır. Bediüzzaman'ı kendi hemşerileri saymaktadırlar. Çünkü talebesi Tahir Bey, Bediüzzaman'ı Emirdağ nüfusuna kaydettirmiştir. Emirdağlılar bunu bildiklerinden ona hem büyük bir saygı hem de büyük bir sevgi duymaktadırlar. Onun şehirlerini terk etmemesi için her şeyi yapmaya razıdırlar. Nitekim Bediüzzaman'ın bu sözleri üzerine oradakiler, Bediüzzaman'a yaklaşır ve:

– Kusura bakmayın, Üstadımız. Yanlış yaptık. Elinizi öpelim, bizi affediniz, diyerek Bediüzzaman'dan özür dilerler.

Ardından kavgalılar barışır ve tartışma biter. Herkes kardeşçe işine döner.

Hapis Çilesinin Son Durağı: Afyon

Bediüzzaman, 1948 yılının Ocak ayında Emirdağ'dan alınarak Afyon Hapishanesi'ne nakledilir. İsnat edilen suç aynıdır: Allah'ın varlığını ve birliğini anlatan Risale-i Nur isimli kitapları yazmak ve insanların bu kitapları okuması…

Afyon Hapishanesi, Bediüzzaman için çok zor bir dönem olmuştur. İlerlemiş yaşına rağmen çok ağır şartlarda yaklaşık yirmi ay hapis hayatı yaşar. Kaldığı koğuşun penceresinde cam olmadığı gibi ısınmayı sağlayacak herhangi bir soba veya ısıtıcı da yoktur. Bu ağır şartlarla yetinmeyen devrin yönetimi onu yine zehirler. Bediüzzaman, bir hücrede tek başına tutulduğundan talebeleri onu görmek için çeşitli yolları denemektedirler. Yine böyle bir günde İbrahim Fakazlı isimli talebesi, her türlü sıkıntıyı ve tehlikeyi göze alarak Bediüzzaman'ın yanına gider. Kışın dondurucu soğuğunda penceresinde camı dahi olamayan

hücresinde Bediüzzaman, çok hasta bir şekilde yatmaktadır. Bediüzzaman, talebesine elini uzatarak:

– Elimi tut, der.

Talebesi elini tutup öpünce bu soğuk havaya rağmen onun ateşler içinde yandığını fark eder.

Bediüzzaman:

– İbrahim, çok hastayım. Artık öleceğim, siz varsınız diye teselli buluyorum, diyerek içinde bulunduğu zor durumu anlatır.

Diğer talebeleri de Bediüzzaman'ın yanına gelirler. Ağlayarak dua etmeye başlarlar. Doktora kontrol yaptırılır ve Bediüzzaman'ın çok kuvvetli bir zehirle zehirlendiği anlaşılır. Bediüzzaman, Allah'ın izniyle, bu kötü ortamda herhangi bir ilâç olmadan türlü azaplar çekerek hastalıktan kurtulur.

Hapishane yönetimi üstlerinden aldığı emirlerle, bu sefer de Bediüzzaman için çeşitli komplolar kurar: Bir Cumhuriyet bayramında Bediüzzaman'ın kaldığı koğuşun kapısına bayrak asarlar. Tahminleri, Bediüzzaman'ın bundan rahatsız olacağı ve tatsızlık çıkaracağı yönündedir. Bu tahminleri bile onların Bediüzzaman'ı hiç tanımadıklarını gösterir. Çünkü Bediüzzaman kendini 'dindar bir cumhuriyetçi' olarak tanıtmaktadır. Bu bayrağın bağımsızlığını kaybetmemesi için yıllarca cephelerde savaş vermiştir. Koğuşunun kapısında bayrağı görünce hapishane yönetiminin tahmininin aksine, müdüre bir teşekkür mektubu yazarak şöyle der:

"Müdür Bey,

Size teşekkür ederim ki Kurtuluş Bayramı'nın bayrağını koğuşuma taktırdınız. Kurtuluş savaşı yıllarında İstanbul'da İngiliz ve Yunan aleyhinde yayınladığım eserlerle bir bölük asker kadar hizmet etmiştim. Ankara'daki yönetim, bu yaptıklarımı bilmiş olmalı ki Mustafa Kemal bana teşekkür etmek için, şifreyle iki defa beni Ankara'ya çağırdı. Hatta demişti ki 'Bu kahraman hoca bize lazımdır.' Demek, bu bayramda benim bu bayrağı takmak hakkımdır.

Bediüzzaman, diğer hapishaneleri olduğu gibi Afyon hapishanesini de bir medreseye çevirir. O, Hazreti Yusuf Aleyhisselâmın kaldığı hapishaneyi bir medrese gibi kullanmasından hareketle, kaldığı hapishaneleri 'Medrese-i Yusufiye' olarak niteler. Bundan dolayı Afyon hapishanesini de bir 'Medrese-i Yusufiye' olarak değerlendirir. Bir yandan çevresindekilere ilim öğretir, bir yandan da azılı suçluları uysallaştırır.

Cezaevinde Kasap Tahir adında bir mahkûm vardır. Herkese rahatsızlık vermekte, hemen herkesten haraç almaktadır. Birçok cinayet işlediğinden idama mahkûm edilmiştir. Kararı son mahkeme olan Yargıtay'a gitmiştir. Eğer orası da onay verirse idam edilecektir. Kasap Tahir, bu hâl içinde bir gün Bediüzzaman'ı ziyaret eder. Bediüzzaman ona:

– Sen namaza başla, ben sana dua edeceğim. İnşallah kurtulacaksın, der.

Kasap Tahir, Bediüzzaman'ın dediklerini yapar. Kötü alışkanlıklarını bırakarak namaz kılar ve işlediği günahlar-

dan dolayı Allah'a tevbe eder. Yargıtay'dan gelen haberle idam cezasının hapse çevrildiği bildirilir. Böylece Bediüzzaman'ın duası kabul olmuş olur.

Bediüzzaman bir başka suçluyu kötü alışkanlıklarından kurtarmak için ona şöyle der:

– Kardeşim, sen namazlarının farzlarını kıl, ben sünnetleri senin yerine kılarım.

Bediüzzaman'ın bu tavsiyesini dinleyen mahkûm, namazlarının sadece farzlarını kılmaya başlar. Bir müddet sonra namaz kılmaya iyice alışan mahkûm, sadece farzları değil sünnetleri de kılar. Hatta geçmişte kılmadığı namazlarını bile kaza etmeye başlar. Bütün kötü alışkanlıklarını terk eder.

Bu örnek de göstermektedir ki Bediüzzaman, insanlara sevgiyle yaklaşmakta, onlara dinden nefret ettirerek değil, dini sevdirerek nasihatte bulunmaktadır. İnsanların önce gönlünü kazanarak onlara anlatmak istediğini anlatmaktadır.

Daha önce Eskişehir'de yaşanan Bediüzzaman'ın bir anda birden fazla yerde görülmesi olayının bir benzeri Afyon'da da yaşanır. Bediüzzaman, bir Cuma günü Cuma namazına gitmek için hapishane yönetiminden izin ister. Ancak yönetim izin vermez. Cuma vakti geldiğinde gardiyanlar, Bediüzzaman'ın odasında olmadığını fark ederler. Büyük bir telâşa kapılarak bütün hapishaneyi harekete geçirirler. Hemen polise haber verilir ve polisler bütün camileri aramaya başlar. Bediüzzaman; biri İmaret Camii'nde, biri Otpazarı Camii'nde, biri de Mısırlı Camii'nde olmak üzere üç ayrı camide aynı anda görülür. Bu üç camide üç

ayrı polis beklemeye başlar. Namaz biter, bütün cemaat çıkar ama Bediüzzaman ortada görünmez. Polisler ne olduğunu anlamadan hapishaneye dönerler. Hapishanede Bediüzzaman'ın koğuşuna bakınca onun koğuşunda oturup ibadet etmekte olduğunu görürler.

Afyon'da yaşanan kerametlerden biri de Bediüzzaman'ın mahkemeye çıkartılması esnasında gerçekleşir. Bediüzzaman hapishanede kalırken zaman zaman mahkemeye çıkartılmakta, yazdığı kitaplardan dolayı yargılanmaktadır. Bir gün yine Bediüzzaman mahkemeye çıkartılacaktır. Bütün talebeleri kelepçeye vurulur. Sıra Bediüzzaman'a gelir. Görevli asker, Bediüzzaman'a da kelepçe takar. Ancak çok kısa bir zaman sonra Bediüzzaman'a vurulan kelepçe kendiliğinden çözülür. Bunu gören komutan askere kızarak:

—Kelepçeleri neden doğru dürüst bağlamıyorsun. İşini tam yapsana, diye bağırır.

Asker kelepçeleri tekrar bağlar. Ama kelepçeler bu sefer yine çözülür. İyice kızan komutan kelepçeleri alarak kendisi bağlar. Ama kelepçeler yine kendiliğinden çözülerek yere düşer. İkinci defa bağlamasına rağmen kelepçeler yine çözülünce komutan pes eder, ama bir türlü ne olduğunu anlayamaz. Oradaki herkes böylece, Bediüzzaman'ın kerametlerinden birine daha şahit olur.

Bediüzzaman yirmi aylık çok sıkıntılı Afyon hapsinden 1949 yılının son aylarında kurtulur. Hapisten çıktıktan sonra yaklaşık iki ay Afyon'da tutulan bir evde kalır. Ardından Emirdağ'a geçer.

ÜÇÜNCÜ SAİD DÖNEMİ

Hapishane Yıllarının Ardından

Bediüzzaman, Afyon hapishanesinde kaldığı dönemde bir talebesine yazdığı mektupta 'Üçüncü Said' diye nitelenebilecek bir dönemi yaşayacağını söylemiştir. Buraya kadar anlatılanlardan hatırlanacağı gibi Bediüzzaman, Cumhuriyet'in ilânına kadarki dönemde siyasetle ve toplumsal olaylarla yakından ilgilenmiştir. Kendisi bu dönemine 'Eski Said' adını vermektedir. Cumhuriyet'in ilânından kısa bir süre sonra tutuklamalar, sürgünler başlamış ve Bediüzzaman, 1949 yılının son aylarına kadar yaklaşık 25 yılını sürgünlerde ve hapishanelerde geçirmiştir. Bediüzzaman, bu dönemine 'Yeni Said' demektedir.

Afyon hapishanesinden çıktıktan sonra bir daha hapse girmemiştir. Bu dönemde talebelerinin çeşitli şehirlerde başlattıkları hizmetleri gidip yerinde görmüştür. Eskişehir, İstanbul, Konya, Isparta gibi şehirleri ziyaret etmiş,

buralarda kısa süreli olarak kalmıştır. Bediüzzaman, bu dönemini ise 'Üçüncü Said' olarak nitelemektedir.

Bediüzzaman, Emirdağ'a yerleşince Türkiye'nin dört bir yanından her gün onlarca ziyaretçi onu görmeye gelir. Ama o, insanların kendisini görmek için zahmete katlanmalarını istemez. Israrla:

– Risale-i Nur'u bir defa okumak, beni on defa ziyaret etmekten daha faydalıdır, diyerek insanlardan Risale-i Nurlar'ı okumalarını ister.

1951 yılının Eylül ayında Eskişehir'e giden Bediüzzaman, burada çeşitli kesimlerden ziyaretçileri kabul eder. Kendisini görmeye gelen ziyaretçilere ilk tavsiye olarak namaz kılmalarını söyler. Bir gün bir grup fabrika işçisi kendisini görmeye gelince, onlara:

– Eğer siz farz namazlarınızı kılsanız, o zaman fabrikada yaptığınız iş de ibadet yerine geçer; size ibadet sevabı kazandırır. Çünkü siz, yaptığınız işle milletin ihtiyacını karşılıyorsunuz, der.

Bir başka seferinde yine Eskişehir'de bir grup subay kendisini ziyarete gelir. Onlara da benzer tavsiyede bulunur:

– Farz namazlarınızı kılsanız, bugüne kadar kılmadıklarınızı da kaza etseniz, asker olduğunuzdan dolayı sizin her saatiniz on saat ibadet yerine geçer. Hatta hava askeri olanların bir saati otuz saat ibadet sevabını kazandırır. Yeter ki kalbinde iman nuru bulunsun.

Bediüzzaman, 1952 yılında İstanbul'a giderek burada Gençlik Rehberi adlı eseri hakkında açılan davaya katılır. Dava, Bediüzzaman'ın lehine sonuçlanır. Davanın görül-

düğü mahkemenin önüne beş bine yakın insan toplanır. Amaçları, Bediüzzaman'ı yakından görmektir. İstanbul'da gittiği her yerde benzer ilgiyle karşılanan Bediüzzaman, bir müddet sonra İstanbul'dan ayrılır. İstanbul'a ikinci gelişi 1953 yılının Mayıs ayındadır. Bu gelişinde İstanbul'da yaklaşık üç ay kalan Bediüzzaman, İstanbul'un fethinin 500. yılı için düzenlenen kutlamaları seyreder. Bediüzzaman'ın son İstanbul ziyareti 1960 yılında olur. Bu son gelişinde de talebelerinde misafir olan Bediüzzaman, halkın yoğun ilgisiyle karşılanır.

Hapisten çıktıktan sonra Isparta ve Konya'yı da ziyaret eden Bediüzzaman, Isparta'da geçmiş günleri hem yâd eder hem de talebelerinin başlattığı hizmetleri yerinde görür. Konya'da ise Mevlana'nın türbesini ziyaret eder.

Bediüzzaman'ın Konya'ya geleceğini duyan Konyalılar sokağa dökülürler. Bediüzzaman'ın bulunduğu arabanın etrafında çok büyük izdiham olur, arabadan inmek veya yürümek mümkün değildir. Polis, zor durumda kalır. Bu esnada arbede olur. Bediüzzaman, arabasından inerek polisin yanına gider ve kendisinin şehrin asayişine herhangi bir zarar vermeyeceğini belirtir. Polise:

– Siz maddî asayişi sağlıyorsunuz, biz de manevî asayişi sağlamaya çalışıyoruz. Biz, sizi görev arkadaşı olarak görüyoruz. Siz de bizi görev arkadaşı olarak biliniz. Yirmi sekiz senedir il il dolaştırılıyorum. Bu milletin kurtuluşuna ve huzuruna hizmet ediyoruz, diyerek ne kendinden ne de talebelerinden bu ülkenin güvenliğine ve huzuruna bir tehlike gelmeyeceğini belirtir.

Bediüzzaman, bu dönemde bir yandan Türkiye'nin her yanında Risale-i Nurlar'ın okunması için gayret eder, bir yandan da İslâm'a hizmet eden başka insanlara, bütün imkânsızlıklarına rağmen, yardım eder.

Necip Fazıl Kısakürek, çok büyük bir şair ve yazar olmasının yanında yazdığı kitaplarla, çıkarttığı dergilerle İslâm'a hizmet etmeye çalışmıştır. Çıkarttığı dergilerden biri Büyük Doğu'dur. Büyük Doğu dergisinin bir sayısında ekonomik sıkıntı çekildiği, eğer okuyuculardan bir yardım gelmezse gelecek sayılarda Büyük Doğu'nun çıkartılamayacağı haber verilmektedir. Haberi duyan Bediüzzaman çok üzülür. Yanında bulunan talebesi Zübeyir Gündüzalp'e:

– Büyük Doğu'ya yardım edelim Zübeyir, der.

Zübeyir Gündüzalp:

– Edelim, Üstadım, der.

Bunu söylerken bir yandan da bu kadar imkânsızlık içinde nasıl yardım edebileceklerini düşünür. Bu esnada Bediüzzaman:

– İki yorganım var. Biri bana yeter. Diğerini satın, parasını Büyük Doğu'ya gönderin, der.

Bediüzzaman'ın bu tavrı, maddî olarak hiçbir şeyi olmayan bir insanın, İslâm adına yapılan hayırlı bir işi gördüğünde üstüne örttüğü yorganı satacak kadar fedakâr olduğunu anlatmaktadır.

Buraya kadar anlatılan birçok olayda da görüldüğü gibi Bediüzzaman, her hâli ve tavrıyla farklıdır. Talebeleri, onun günlük yaşantısı ve bazı alışkanlıklarıyla ilgili olarak şunları anlatırlar:

Bediüzzaman'ın hayatının her anında büyük bir hassasiyet vardır. Çok az yemek yemektedir. Yemekten sonra beş saat geçmeden tekrar yemek yemez. Çok az yemek yediği gibi, yediği yemekler de oldukça sadedir. En çok şehriye çorbasını, pirinç çorbasını, sulu yemekleri, yoğurt ve yumurtayı sevmektedir. On beş günde bir et yemektedir. Özellikle koyun etini sevmektedir. Suyu yemekten iki saat sonra içer. Suyun çok soğuğunu sevmektedir.

Bediüzzaman'ın uykusu da çok azdır. İnsanların uyku ihtiyacının beş saat olduğunu söylemekte; gecenin çok büyük bölümünü dua ve ibadetle geçirmektedir.

Giysilerinde beyaz rengi sever, pahalı giysiler giymez, sade giysileri tercih eder. Bir giysiyi senelerce giyer. Elbiselerinin temizliğine çok önem verir. Çamaşırlarını sık sık değiştirir. Fazla elbisesi olduğunda onu hemen sattırır, başkalarına yardımda bulunur.

Kokulardan gül yağını seven Bediüzzaman, başka koku kullanmaz. Bulunduğu ortamın da temiz ve düzenli olmasına büyük önem verir; belli aralıklarla penceresini açarak odasını havalandırır.

Abdestsiz yere basmayan Bediüzzaman, her anında abdestli bulunur. Namazlarına çok dikkat eder. Namaz vakti girdiği anda hemen namazını kılar. Vakit girdiği anda beş dakika dahi beklemez, hemen namaza durur.

Zamanını boş geçirmeyerek ya ibadet eder, ya kitap okur ya da yazılan Risale-i Nurlar'ı kontrol eder. Sohbeti, etrafındaki insanlara büyük bir zevk verir. Onu saatlerce dinleyenler bir an olsun sıkılmadıklarını söylerler.

Kâinatı ve kâinatta Allah'ın kudretini seyretmeyi çok sevmektedir. Şehir dışına çıktığında etrafı seyretmek için yüksek yerleri tercih eder. Özellikle kâinat üzerine tefekkür ederken çok yüksek yerlere çıkar.

Kâinattaki her şeye büyük bir sevgi gösterir. Bir karıncayı bile incitmemek için çok dikkat eder. Her çiçeği, her hayvanı ayrı ayrı inceler, talebelerine bu hayvanların Allah'ın bir mucizesi olduğunu anlatır.

Bir çiçeğin kopartılmasına asla müsaade etmez. Aynı şekilde bir ağacın kesilmesine veya dalının kırılmasına da rıza göstermez. Böyle bir şey yapacak olanlara:

– Ağaçları kesmeyin, onlar da Allah'ı zikrediyorlar, diyerek engel olur.

Bediüzzaman'ın en büyük gayesi, insanları imansızlıktan kurtarmaktır. Risale-i Nur isimli eserlerini de bunun için kaleme almıştır. Kendisini ziyarete gelenlere, talebelerine devamlı olarak bu eserleri okumalarını tavsiye etmiştir. Hatta kendisi bile imanını kuvvetlendirmek için kendi yazdığı bu eserleri defalarca okumuştur. Aynen şimdi anlatılacak olayda olduğu gibi o, bir kişi daha Risale-i Nurlar'la tanıştığında mutlu olmaktadır.

Bir gün Bediüzzaman, Ceylan Çalışkan ve Zübeyir Gündüzalp isimli talebelerini çağırarak:

– Ceylan! Zübeyir! Benim trenle gelecek bir misafirim var. Gidin onu karşılayın ve buraya getirin, der.

Bunun üzerine talebeleri gelecek kişinin kim olduğunu, nasıl biri olduğunu sormadan hemen tren garına giderler. Ceylan Çalışkan isimli talebesi, gelen yolculardan

birinin bavuluna sarılır. Adam, Ceylan Çalışkan'ı oteline müşteri bulmaya çalışan bir görevli sanır ve:

– Kardeşim! Ben otele gitmeyeceğim. Ben Bediüzzaman'ın yanına gideceğim, der.

Adamın bu sözü üzerine Zübeyir Gündüzalp:

– Ceylan kardeş, biz yitiğimizi bulduk. Yolcu bizi buldu, diyerek bekledikleri adamla karşılaştıklarını söyler.

Ardından misafire:

– Efendim, biz sizi Üstad'ın yanına götürmeye geldik. Bizi size Üstad gönderdi. Lütfen bizimle gelin, derler.

Gelen misafir Diyarbakırlı biridir. Çocuklarını evlendirmiş, ev bark sahibi yapmıştır. Daha sonra hanımı da vefat edince, çocuklarına:

– Evlatlarım, sizin bana ihtiyacınız kalmadı. Ben ömrümün son günlerini Beytullah'ta geçirmek istiyorum, diyerek Mekke'ye gider.

Yaklaşık üç sene Mekke'de kalarak vaktini hep ibadetle geçirir. Bir gün veli bir zata rastlar. Bu veli zatla tanıştıktan sonra ona Mekke'ye neden geldiğini açıklar. Bunun üzerine veli zat, adama:

– Kardeşim! Buradaki beyt (ev) konuşmayan beyttir. Sen Türkiye'ye dön, Isparta'ya git. Orada Bediüzzaman Said Nursî isminde biri var. Konuşan beyt orada. Git, o zatı bul, der.

Bediüzzaman'ın talebelerinin karşıladığı Diyarbakırlı zat işte bu kişidir.

Misafirini sokak kapısında karşılayan Bediüzzaman:

– Kardeşim! Hoş geldin. Sen buraya çok zahmet çe-

kerek geldin. Konuşan beyt, Risale-i Nur'dur. Bu eserleri oku, imanını kurtar, der ve ardından:

– Senin çoluk çocuğun yok mu, diye sorar.

Adam:

– Var efendim, diye cevap verince Bediüzzaman:

– O zaman git, onlara da bu eserleri okut. Onlar da imanlarını kurtarsınlar. Sen oralarda ölseydin sadece kendi imanını kurtaracaktın. Ama bir kişinin imanını kurtarmak senin çöller dolusu koyunu sadaka vermenden daha hayırlıdır. Bu hadis-i şerifi sen de bilirsin, diye tavsiyede bulunur.

Adam:

– Evet efendim. Bu hadis-i şerifi biliyorum, diye cevap verince Bediüzzaman:

– O hâlde bu kitapları al, memleketine dön, çocuklarınla beraber oku, diyerek misafirine iki sandık dolusu Risale-i Nur hediye ederek onu yolcu eder.

Adam, büyük bir iç huzuruyla Bediüzzaman'ın yanından ayrılır.

Çileli Bir Hayatın Son Günleri

1960 yılının başlarında Bediüzzaman'ın sağlık durumu iyice kötüleşir. Talebeleri bir an olsun yanında ayrılmazlar. 20 Mart 1960 tarihinin gecesinde Bediüzzaman'ın yanında talebeleri Zübeyir Gündüzalp ve Bayram Yüksel bulunmaktadır. Gece saat ikiye yakın Bediüzzaman aniden:

– Gideceğiz, diye seslenir.

Talebeleri:

– Nereye gideceğiz, diye sorunca şöyle cevap verir:

– Urfa… Diyarbakır…

Talebeleri, onun ateşli olduğunu, bundan dolayı böyle dediğini düşünürler. Ancak Bediüzzaman tekrar:

– Urfa… Urfa'ya gideceğiz, deyince kalkıp arabayı hazırlamaya başlarlar.

Sabah dokuz olunca arabanın tamiri bitmiş, arka koltuğu Bediüzzaman'ın rahatça yatabileceği şekle sokul-

muştur. Bediüzzaman, evden ayrılırken, ev sahibesi Fıtnat Hanım'a:

– Allah'a ısmarladık, der ve arabayla yola çıkılır.

Bediüzzaman'ın kaldığı evi devamlı olarak iki polis gözetlemektedir. O gün yağmur yağmaktadır. Yağmur iyice şiddetlenince polisler ıslanmamak için karakolun içine girerler. Bu durumdan istifade ederek polislere görünmeden birkaç talebesiyle beraber Bediüzzaman'ın yolculuğu başlar.

Yolda araba tanınmasın diye, plakasını çamurla sıvarlar. Bediüzzaman'ın hastalığına, yolun meşakkati eklenir. 21 Mart sabah saat yedide Gaziantep'e ulaşırlar. Burada hiç durmadan yola devam ederler ve on bire doğru Urfa'ya varırlar. Urfa'da Bediüzzaman'ın talebelerinden Abdullah Yeğin vardır. Abdullah Yeğin'in tavsiyesi üzerine Bediüzzaman, İpek Palas otelinde 27 numaralı odaya yerleştirilir. Bu esnada Urfa halkı da Bediüzzaman'ın Urfa'ya geldiğini haber almış ve otelin önünde toplanmıştır. Bediüzzaman'ın Urfa'ya geldiğini İçişleri Bakanlığı da haber almıştır. Hemen birkaç polis gönderilerek Bediüzzaman'ın Urfa'yı terk etmesini sağlamaları emredilmiştir.

Polisler, Bediüzzaman'a:

– Hazırlanın, gideceksiniz. Bakanın emri var, hemen Isparta'ya dönmeniz lazım, derler.

Son anlarını yaşayan Bediüzzaman, kendisinden bu kadar korkan yöneticilerin bu kaygısına hayret ederek:

– Acayip! Ben buraya ölmeye geldim. Belki de öleceğim. Siz benim hâlimi görüyorsunuz, beni müdafaa edin, der.

Bediüzzaman'ı ikna edemeyen polisler, talebelerine arabayı hazırlayarak otelin önüne getirmelerini söylerler. Arabanın otelin önüne gelmesiyle otelin önüne toplanan insanlar çok büyük tepki göstermeye başlar. Otelin sahibi, Bediüzzaman'ın kendi misafiri olduğunu ve misafirine böyle davranılamayacağını söyler. Ortam iyice gerginleşir. Dönemin başbakanı Adnan Menderes'e bile telgraf çekilir. Demokrat Parti'nin Urfa il başkanı da araya girer. Hükümet doktoru çağrılır. Doktor, Bediüzzaman'ı muayene eder ve ateşinin 40 derece olduğunu, bu durumda yolculuk yapmasının mümkün olmadığını belirtir.

Salı akşamıdır. Ağır ateşle yatan Bediüzzaman'ın yanında talebeleri sırayla nöbet tutmaktadırlar. Yanında Bayram Yüksel isimli talebesi vardır. Bediüzzaman, gündüz buz istemiş, ancak bulunamamıştır. Akşam bulunabilmiştir. Bediüzzaman, baygın bir hâlde yatmaktadır. Talebesi bir mendili ıslatarak Bediüzzaman'ın dudaklarına sürmektedir. Görülmemiş şekilde harareti vardır. Bediüzzaman üzerindeki örtüyü devamlı atar. Gece saat iki buçukta talebesi üzerini tekrar örter. Odanın lambasının ışığı onu rahatsız etmesin diye lambanın etrafını bir bezle sarar. Talebesi, Bediüzzaman'ın koluna masaj yapmaktadır. Bediüzzaman, elini kaldırır ve Bayram Yüksel'in boynuna dokunur. Ardından ellerini göğsüne koyar ve gözlerini kapatır. Talebeleri onun uyuduğunu zannetmektedir. Aslında Bediüzzaman uyumamış, 23 Mart 1960 Çarşamba günü sabaha karşı üçte bu âlemden ebedî âleme göçmüştür.

Bayram Yüksel, Bediüzzaman'ın uyuduğunu sana-

rak üşümemesi için sobayı yakar. Bir müddet sonra diğer talebeler de gelir. Bediüzzaman'ın vücudu sıcaktır, ama kendisinden hiç ses gelmemektedir. Talebeleri, Urfa'nın tanınmış dinî şahsiyetlerinden Vaiz Ömer Efendi'yi çağırırlar. Ömer Efendi, odaya girer girmez "İnna lillahi ve inna ileyhi raciun." der. Talebeleri, ancak bu sözden sonra Bediüzzaman'ın vefat ettiğini anlarlar. Haber kısa sürede bütün Urfa'da duyulur. Bediüzzaman'ın talebeleri, diğer illerde bulunan talebelerine telgraf çekerek vefat haberini ulaştırırlar.

Bu esnada Emniyet müdürü, Bediüzzaman'ı Isparta'ya göndermek için tekrar gelmiştir. Vefat haberini alınca geri döner. Rapor tutması için bir doktor gönderilir. Doktor rapor tutmaya geldiğinde şaşırır. Bediüzzaman vefat etmiştir, kalp atışları durmuştur ama vücudu, aradan saatler geçmesine rağmen, hâlâ canlı bir insan gibi sıcaktır.

Ardından Bediüzzaman'ın mal varlığı tespit edilir. Seksen senelik ömrü sıkıntılar içinde geçen ve hayatını milletinin imanını kurtarma uğrunda feda eden bu büyük insanın tüm mal varlığı şunlardan ibarettir: Bir saat, bir cübbe, bir seccade, bir çaydanlık, birkaç bardak ve birkaç öteberi!

Cenaze, çarşamba günü yıkanıp kefenlenirken yüzlerce beyaz güvercin ve diğer kuşlar caminin etrafında uçuşmaktadır. Havada hafif bir yağmur çiselemektedir.

Cenaze namazı Ulu Cami'de kılınır. Mahşerî bir kalabalık toplanmıştır. Cami, cenazenin defnedileceği yere çok yakın olmasına rağmen kalabalıktan dolayı cenaze camiye ancak iki saatte götürülebilir.

Cenaze gözyaşları ve dualarla defnedilir. Bediüzzaman, fani âlemden gerçek âleme göç etmiştir. Ama ona bu dünyada rahat vermeyen, onun gölgesinden bile korkan insanlar; vefat ettikten sonra da ona rahat vermezler. Onun ölüsünden bile korkarlar. Nitekim kabrinin Urfa'da herkesin bildiği bir yerde olması devrin yöneticilerini rahatsız eder.

Bediüzzaman'ın vefatının üzerinden yaklaşık üç buçuk ay geçmiştir. Bediüzzaman'ın Konya'da oturan kardeşi Abdülmecid Nursî'nin evine öğle vakti polisler gelir ve:

– Sizi vali bey çağırıyor, derler.

Kardeşi, valiliğe gider, onu orada valiyle beraber üç general beklemektedir. General Cemal Tural:

– Nazik bir zamandayız. Sizin de onayınızla kardeşinizin kabrini İç Anadolu'ya nakledeceğiz. Şu kâğıdı lütfen imzalayın, diyerek kâğıdı imzalaması için onu zorlar.

Ama kardeşi:

– Benim böyle bir isteğim yok. Ne olur hiç olmazsa kabrinde rahat etsin, der.

Ama Bediüzzaman'a yaşarken rahat yüzü göstermeyenler, onu kabrinde de rahat bırakmamaya kararlıdırlar:

– İmzalamaya mecbursun. Bizi zor durumda bırakma, diyerek kâğıdı zorla imzalatırlar.

Bediüzzaman'ın kardeşini uçağa bindirerek Urfa'ya götürürler. Takvimler, 12 Temmuz 1960 tarihini göstermektedir. Urfa'nın bütün giriş ve çıkışları askerler tarafından tutulmuştur. Halkın, Bediüzzaman'ın kabrinin Urfa'dan alınarak bilinmeyen bir yere götürüleceğini haber

alması durumunda büyük tepkinin olacağından korkan yöneticiler, gece yarısı askerlerle her yanı sararak Bediüzzaman'ı kabrinden çıkarırlar. Vefatın üzerinden üç buçuk ay geçmesine rağmen, Bediüzzaman'ın bedeni, sanki daha yeni vefat etmiş gibidir. Hiçbir çürüme olmadığı gibi yüzünde tebessüm vardır. Tabuta konulan cesedi, hazır bekletilen uçağa nakledilir.

Urfa'dan kalkan uçak Afyon'a iner. Bediüzzaman'ın cesedinin bulunduğu tabut burada bir askerî kamyona konulur. Yaklaşık altı yedi saat yol gidilir. Gecenin yarısında bir yere varılır. Askerler, tabutu alelacele kamyondan indirerek daha önceden hazırlanan kabre koyarlar. Bediüzzaman, Isparta çevresinde bilinmeyen bir yere defnedilir.

Zira Bediüzzaman vefat etmeden önce, Urfa'da öleceğini ve mezar yerinin belli olmayacağını talebesi Salih Özcan'a söylemiştir. Salih Özcan hatırasını şöyle aktarmaktadır:

– 1954 yılının yazı idi. Emirdağ'da Mustafa Acet, Sadık ve ben, Üstad'la birlikte dağa çıkıyorduk. Bir ağacın altına gelince, Üstad orada yarım saat kadar durdu ve tefekkür etti. Sonra bizi yanına çağırdı ve şunları söyledi: "Keçeli, Keçeli! Kimse benim kabrimi bilmeyecek. Sen de bilmeyeceksin. Ben senin memleketinde (Urfa) vefat etmek isterim. Halilurrahman civarında ölmek isterim."

Buraya kadar anlatılan olaylarda görüldüğü gibi Bediüzzaman'ın vefatından yaklaşık altı sene önce söylediği bu sözlerin hepsi gerçekleşmiştir.

Onu yaşarken rahat bırakmayanlar, vefat ettikten sonra da rahat bırakmamışlardır. Ancak bütün bu engel-

leme gayretleri, onun eserlerinin dünyanın dört bir yanına yayılmasının önüne geçememiştir. Onun eserleri, bugün dünyanın dört bir yanına yayılmış, milyonlarca insanın imanına vesile olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Bediüzzaman akıllarda, gönüllerde capcanlı bir şekilde yaşamaktadır. Her geçen gün ona, düşüncelerine, eserlerine olan ilgi artmaktadır. Dünyanın dört bir yanında saygın üniversitelerde hakkında tezler yapılmakta ve uluslararası sempozyumlar düzenlenmektedir.

O, hayatı boyunca rahat yüzü görmemiş, türlü sıkıntılar yaşamıştır ama bugün o sıkıntılar meyve vermeye başlamış, her bir sıkıntıdan binlerce inanan insan çıkmıştır. Zaten onun bütün hayatı boyunca en büyük gayesi, insanların imanını kurtarmak olmuştur. Hiçbir maddî beklentisi olmamış, insanların imana kavuştuğunu görmesi hâlinde cehennemde yanmaya bile razı olacak kadar kendi varlığını unutmuştur. O, hayatı boyunca bir garip olarak yaşamış; bugünse gönüllerde taht kurmuştur.